

Jozvebama.ir

بزه باما

دانلود جزوات، نمونه سوالات
و پروپوننت‌های دانشگاهی

Jozvebama.ir

« بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ »

فلاصه و پاسخ سوالات ارزشيابی

کتاب تاریخ تملیلی صدر اسلام

نویسندگان : سید سعید رومانی و فاطمه جان احمدی

امیرمسین میردریکوند

دانشجو کارشناسی دانشگاه فرهنگیان امام رضا «ع» اندیمشک

استاد مربوطه : دکتر مسلم میرزاوند

می گیرد و سنت های الهی به سایر افراد سرایت پذیر است به همین دلیل توجه و شناسایی آن ها و عمل به آن ها در انحطاط یا تعالی جامعه نقش بسیاری دارد.

(2) اهداف و فایده های تاریخ : تاریخ نقلی، تاریخ علمی و فلسفه تاریخ هرزه سودمند هستند چرا که علم به احوال و سیره زندگی اشخاص سودمند و حرکت آفرین است.

برفی فواید مهم دانشی و کاربردی و راهبردی مطالعه تاریخ اسلام :

شناخت خصوصیات فردی و اجتماعی و اخلاقی پیامبر _ شناخت روش های گوناگون تبلیغی و تربیتی و اعتقادی رسول اعظم _ شناخت مراحل حرکت پیامبر در برقراری حکومت اسلامی _ شناخت آیات قرآن و مراحل گوناگون نزول آن _ شناخت حقانیت اسلام ریشه های عقیدتی آن..

بطور کلی هدف از علم تاریخ و اطلاعات تاریخی را می توان چنین بسته بندی کرد :

فهم تاریخ و بررسی حوادث گذشته _ شناخت سنت های الهی _ ابزار تصویری و دستیابی به الگویی مناسب رفتاری..

اهداف و ویژگی های تاریخ نگاری قرآن

(1) اهداف قرآن در بازگویی حوادث تاریخی :

قوت قلب و استوار ساختن دل و جان رسول خدا _ موعظه و تذکر برای مومنان _ انذار و هشدار به کافران _ عبرت گیری از گذشته _ آیه بودن تاریخ _ ایجاد زمینه مناسب برای تفکر و تأمل بیشتر..

(2) ویژگی گزارش های تاریخی قرآن :

* ویژگی های ممتوایی :

تاریخ قرآن تاریخ اسلامی _ قانونمندی تاریخ و نشان دادن عمومیت جریان سنت الهی در میان تمامی اقوام _ پرده برداری از اندیشه های حادثه سازان _ گزارش از دنیا و آخرت..

* ویژگی های روشی :

علت یابی وقایع تاریخی _ استفاده از سبک های متنوع در بیان گزارش های تاریخی _ آموزش معارف دینی و بیان اصول مبارزه _ کم توجهی به اسامی اشخاص _ نوعی از تاریخ عمومی بودن گزارش های قرآنی _ به کارگیری استدلال و برهان در شیوه تاریخ نگاری..

1) تاریخ از نظر لغت به چه معناست؟ سطوح سه گانه مطالعه تاریخ را برشمارید.

تاریخ در لغت به معنای شناساندن وقت و تعیین زمان است. سطوح سه گانه مطالعه تاریخ: تاریخ نقلی، تاریخ تحلیلی، فلسفه تاریخ.

2) تاریخ نقلی و تاریخ تملیلی (علمی) را تعریف و ویژگی های هر یک را ذکر کنید.

تاریخ نقلی: علم به وقایع و حوادث سپری شده و اوضاع و احوال انسان در گذشته. ویژگی ها: جزئی، نقلی، علم به بودن، به گذشته تعلق داشتن.

تاریخ تحلیلی: مطالعه و بررسی و تحلیل حوادث گذشته. ویژگی ها: به گذشته تعلق داشتن، علم به بودن، کلی و عقلی بودن.

3) اهمیت تاریخ را از منظر امیرالمومنین توضیح دهید.

ایشان می فرمایند: بندگان خدا روزگار بر آیندگان چنان می گذرد که بر گذشتگان گذشت. آنچه گذشت باز نمیگردد و آنچه هست جاویدان نخواهد ماند. از حوادث گذشته تاریخ برای آینده عبرت گیر که... همه آن رفتنی است.

4) فهرستی از فواید مطالعه تاریخ را ذکر کنید. (5 مورد)

شناخت خصوصیات فردی، اخلاقی و اجتماعی رسول خدا _ شناخت آیات قرآن و مراحل گوناگون نزول آن _ شناخت مراحل حرکت پیامبر در برقراری حکومت اسلامی _ شناخت حقانیت اسلام و ریشه های عقیدتی آن _ شناخت روش های گوناگون تبلیغی، تربیتی و اعتقادی رسول خدا

5) چهار مورد از مهم ترین اهداف قرآن را در بازگویی گزارش های تاریخی بیان کنید.

عبرت گیری از گذشته، انذار و هشدار به کافران، موعظه و تذکر برای مومنان، ایجاد زمینه مناسب برای تفکر و تأمل بیشتر.

6) ویژگی ممتوایی گزارش های تاریخی قرآن را برشمارید. (5 مورد)

گزارش از دنیا و آخرت - موضع گیری در قبال قدرمندان - پرده برداری از اندیشه های حادثه سازان - انتخاب گر بودن انسان در نگرش تاریخی قرآن - معرفی انسان و خدا به عنوان عوامل محرک تاریخ.

7) روش قرآن را در بازگویی گزاره های قرآنی نام ببرید. (7 مورد)

علت یابی وقایع تاریخی، استفاده از سبک های متنوع در بیان گزارش های تاریخی، آموزش معارف دینی و بیان اصول مبارزه، کم توجهی به اسامی اشخاص، به کار گیری استدلال و برهان در شیوه تاریخ نگاری، توجه به عموم مردم و مرد می بودن گزاره های تاریخی قرآن، معرفی الگو و اسوه و ذکر نقش آفرینی آنها.

درس دوم : محیط پیدایش اسلام

شبه جزیره در واقع خاستگاه اسلام است به همین دلیل آگاهی از اوضاع آن و آداب و رسوم و عقاید و ویژگی های ساکنانش بسیار ضروری است.

وضعیت جغرافیایی شبه جزیره ۱۹۹۹

شبه جزیره عربی بزرگترین شبه جزیره جهان است و در حال حاضر کشورهای یمن و عربستان و قطر و غیره در این منطقه جای دارند. در واقع این منطقه محل تالقی قاره های آسیا و اروپا و آفریقا است.

وضعیت اجتماعی شبه جزیره ۱۹۹۹

ساکنان شبه جزیره به اعراب قحطانی و عدنانی تقسیم می شدند. عربهای قحطانی یا جنوبی که اکثریت را به خود اختصاص می دادند از بومیان اصلی منطقه و عرب اصلی به شمار می آمدند. عرب های عدنانی یا شمالی نیز به کسانی گفته میشد که از نژاد عرب نبودند بلکه اجداد آنها به این منطقه کوچ کردند و عربی تکسب کردند.

برخی از ویژگی های ناپسند اعراب ۱۹۹۹

برده داری؛ زنده به گور کردن دختران و کشتن فرزندان؛ رباخواری و کسب درآمد های ناروا؛ گمراهی و ضلالت و رواج فساد و فحش به دلیل شرایط نامناسب زندگی و دشواری راه در حجاز و بخش مرکزی حجازیان با مردمان متمدن جهان آن روز چندان در ارتباط نبودند و این امر سبب شده بود که قدرت های بزرگ یعنی ایران و روم نتوانند به آنها تهاجم کنند.

برخی از شاخصه های اجتماعی شبه جزیره ۲۲۲

* دوری از زندگی شهری : بخش وسیعی از منطقه شمالی شبه جزیره دارای مراتع و صحرا است به همین دلیل دامداری در آن رواج دارد و در آن روزگار به غیر از مناطق محدودی چون مکه و طائف یک جانشین بودند بیشتر اعراب بادیه نشین بودند و با دامداری روزگار می گذراندند بنابراین استمرار و یکنواختی صحرا آنان را به گونه ای پرورده بود که به دولتها و تشکیلات شهری به دیده حقارت مینگریستند.

* ماکمیت پیوند نژادی و نظام قبیله ای : پیش از ظهور اسلام در حجاز و مرکز شبه جزیره حکومت مرکزی وجود نداشت و آنها تابع حکومت نبودند و افراد فقط با انتساب به یکی از قبایل هویت و قدرت می یافتند و هر قبیله مانند کشوری مستقل به شمار می آمد.

* تعصب و تعصب گرایی افراطی : از مهمترین خصوصیات زندگی قبیله ای قبول مسئولیت مشترک افراد در دفاع از منافع قبیله است که از آن به تعصب تعبیر می شود تعصب روح قبیله و صفت بارز قبایل عربی و نشانه وابستگی شدید افراد به قبیله است. نبود حکومت مرکزی و دستگاه دادرسی سبب شده بود که اگر به کسی ستم می شد خود شخصاً دست به اقدام بزند بنابراین جریان انتقام به جنگ های خونین بین قبیله ها می انجامید.

* فقر فرهنگی و غارتگری و راهزنی : وحشیگری و دوری از تمدن فقر فرهنگی و محرومیت برآمده از زندگی در صحرا بیشتر آنان را به کشتار و دزدی و دروغ و خیانت وامیداشت.

* عوامل مهم جنگ و غارتگری بدویان : فقر فرهنگی و دوری از مدنیت، احراز ریاست قبیله، برتری جویی قبیله ای، رقابت بر سر تصرف چراگاه ها.

* ارزش های جاهلی : در آستانه ظهور اسلام اعراب جاهلی نظام ارزشی خاصی داشتند و به این ارزش های بی ارزش و موهوم می نازیدند. چشم و همپچشمی در مال اندوزی و مسابقه دادن با یکدیگر در بسیاری مال و ثروت تعداد فرزندان از جمله شاخص هایی است که اعراب جاهلی به آن مباهات می کردند.

* ریاست قبیله : رئیس قبیله امتیازات خاصی داشت به همین دلیل در انتخاب او صفاتی چون حسن تدبیر و تجربه فراوان و جوانمردی و شجاعت نقش مهمی داشت.

* جایگاه اجتماعی زن : مورخان دوران پیش از اسلام در جزیره عربی را به علت انحطاط علم و دانش و توقف در مرحله بدویت، عصر جاهلیت نام گذاری کرده اند. از بارزترین مظاهر نادانی عرب جاهلی دیدگاه آنان درباره زن بود؛ زنان از ارزش انسانی و استقلال در زندگی برخوردار نبود و به مثابه کالا بوده و همانند اشیا و حیوانات خرید و فروش میشد؛ آنان تنها دختران را وارث خویش نمیدانستند بلکه اگر زنی از خود پسری نداشت پس از مرگ شوهر در شمار دیگر اموال به پسران ناتنی داده میشد.

وضعیت فرهنگی ۱۹۹۹

امی بودن و بی سوادی : یکی از ویژگی های بارز مردم شبه جزیره عربی به ویژه ساکنان حجاز امی بودن و بیسوادی آنها بود.

شعر و شاعری : شعر عالی ترین تجلی و نمونه فرهنگ عرب تنها وسیله ارتباطی و زبان تفاهم در جهان عرب بود. آنها در مجالس ایشون و میدان جنگ به شعر روی آوردند در واقع شاعر عرب هم مورخ بود هم نسب شناس هم معلم تاریخ و اخالق.

وضعیت دینی اعتقادی ۱۹۹۹

در زمان ظهور اسلام شیشه قالب عرب بت پرستی بود همچنین روش های مختلفی چون حنفی، زرتشتی، صابئی و مانوی نیز پیروانی داشتند.

وضعیت اقتصادی ۱۹۹۹

مکه و یثرب بر سر راه تجاری جنوب به شمال شبه جزیره بودند و شهر مکه به سبب وجود خانه کعبه و تجارت با شام رونق اجتماعی و اقتصادی داشت. مردم یمن نیز کشاورزی و زراعت می کردند. یمن محل تالقی راه های تجاری چند کشور متمدن آن روز بود. به طور کلی منابع درآمد شبه جزیره عربی را می توان چنین برشمرد : کشاورزی و دامداری؛ تجارت و بازرگانی؛ ماهیگیری؛ رباخواری؛ غارتگری و راهزنی.

وضعیت ایران در آستانه ظهور اسلام ۱۹۹۹

دولت ساسانی از پاره ای جهاد مقتدر به نظر می رسید و اساس این اقتدار عوامل متعددی بود مانند: تقدیس شاهان همراه با موهبت خداوندی، ساختار دودمانی خاندان های بزرگ، استبداد توامان سیاسی و مذهبی، تسلیم سرنوشت بودن، بی رغبتی مردم به تغییر وضع موجود.

* **بمران های سیاسی اجتماعی :**

نزاع و رقابت میان شاه با تمایلات مرکز طلبانه و استبدادی و نیروهای گریز از مرکز - بیشبانی در حاکمیت ساسانی پس از سقوط خسرو پرویز - گسترش بلایای طبیعی همچون طغیان آب و شیوع بیماری وبا و طاعون - اخذ مالیات های سنگین به منظور تامین هزینه های جنگ و فشار بیش از توان بر رعایا..

* **بمران های دینی و مذهبی :**

خشم اشراف مذهبی و مغان زرتشتی دربین تسامح و مدارای مذهبی برخی شاهان ساسانی و تعدیل قدرت مغان و موبدان - سهولت و آسان فهم بودن آیین اسلامی و بی اعتبار دانستن خون، نژاد و امتیازات پدران - تفرق و تشتت آیین زرتشتی و برهم خوردن نظم و توازن اجتماعی..

در مجموع میتوان گفت ضعف ایدئولوژیک و نارضایتی عمومی از نظام سامانی دو عامل اساسی برای حضور نیروهای مسلمان در درون جامعه ی ساسانی بود.

«سوالات ارزشیابی درس دوم»

1) چرا اسلام در شبهه جزیره عربی پدید آمد؟ امتیازات آن بر سایر نقاط آباد جهان چیست؟

شبه جزیره محل تالقی قاره های آسیا و اروپا و آفریقا است. رونق اجتماعی و اقتصادی داشت. بازارهای دائمی و فصلی نیز برپا می شد.

2) مورخان از نظر قوم و نژاد، ساکنان شبه جزیره را چگونه دسته بندی کرده اند؟

از نظر قوم و نژاد، ساکنان عربستان به اعراب عدنانی و قحطانی تقسیم می شدند.

3) عرب عدنانی و قحطانی را تعریف کنید. کدام یک عرب اصیل شمرده می شود؟

عرب های قحطانی یا جنوبی از بومیان اصلی منطقه و عرب اصلی به شمار می آیند. عرب های عدنانی یا شمالی از نژاد عرب نبودند بلکه جد آنان از سرزمین دیگری کوچ کرده بود.

4) وضعیت سیاسی و اجتماعی شبه جزیره عربی پیش از اسلام را با محوریت طبقات اجتماعی

توضیح دهید؟

دوری از زندگی و آیین شهری، حکومت و قدری مرکزی وجود نداشت و افراد فقط با انتساب به یکی از قبایل، هویت و قدرت می گرفتند.

5) وضعیت اجتماعی شبه جزیره عربی را از نظر تعصب، توافر قبیله ای و معیارهای ارزشی شرح دهید؟

تعصب روح قبیله و صفت بارز اعراب جاهلی بود. نبود حکومت مرکزی باعث شده بود که اگر به کسی ستم میشد، خودش شخصا دست به اقدام میزد. اهانت به فردی از افراد قبیله اهانت به تمام قبیله محسوب میشد.

6) وضعیت سیاسی و اجتماعی شبه جزیره عربی پیش از اسلام را با محوریت جایگاه زنان توصیف کنید؟

زن از ارزش انسانی و استقلال در زندگی برخوردار نبود. در بین اعراب کسانی بودند که کنیزان و دختران خود را به اعمال زشت و میداشتند. دختر را مایه سرافکنندگی میدانستند و آنان را زنده به گور میکردند.

7) عوامل مهم جنگ و غارتگری بدویان چه بود؟ نام ببرید.

احراز ریاست قبیله _ برتری جویی قبیله _ رقابت بر سر تصرف چراگاه ها _ فقر فرهنگی و دوری از مدنیت.

8) مهم ترین مظاهر فرهنگی شبه جزیره عربی را نام ببرید و به دلفواهی یکی را توضیح دهید.

1) امی بودن و بیسوادی 2) شعر و شاعری. امی بودن و بیسوادی: یکی از ویژگی های بارز مردم شبه جزیره عربی بویژه ساکنان حجاز امی بودن و بیسوادی آنها بود.

9) منابع درآمد شبه جزیره عربی را برشمارید و وضعیت اقتصادی این منطقه را توضیح دهید.

کشاورزی؛ دامداری؛ تجارت و بازرگانی؛ ماهی گیری؛ رباخواری؛ غارتگری؛ راهزنی... در کل به دلیل تجارت با شام و وجود خانه کعبه رونق اقتصادی وجود داشت.

10) چه عوامل اساسی ای سبب رونق اجتماعی و اقتصادی شهر مکه بود؟ نام ببرید.

وجود خانه کعبه و تجارت با شام.

11) چه ماه هایی از سال ماه محرم است؟ ویژگی ماه های محرم چیست؟

ذی قعدة؛ ذی حجه؛ محرم؛ رجب. قتل و کشتار و جنگ در این ماه ها حرام است.

12) مهم ترین ویژگی های مثبت و ناپسند شبه جزیره عربی را فهرست وار نام ببرید.

مثبت : موقعیت مناسب جغرافیایی، تجارت و شکل گیری بازار و رونق اقتصادی؛ وجود خانه کعبه و تجارت با شام. ناپسند : فقر فرهنگی و غارتگری، تعصب و تعصب گرایی افراطی، کم ارزش بودن زنان، امی بودن و بیسوادی، بت پرستی و برده داری.

13) وضعیت دینی و اعتقادی شبه جزیره را شرح دهید.

کیش غالب عرب بت پرستی بود ولی کیش هایی مانند حنیفی، یهودی، زرتشتی و ... نیز پروانی داشتند. برخی اجرام آسمانی را می پرستیدند.

14) عوامل مبتنی بر ساختارهای درونی جامعه ساسانی را که سبب اقتدار نظام ساسانی شده بود نام ببرید.

تقدیس شاهان همراه با موهبت خداوندی، ساختار دودمانی خاندان های بزرگ، استبداد توامان سیاسی و مذهبی، تسلیم سرنوشت بودن، بی رغبتی مردم به تغییر وضع موجود، بی توجهی به موضوعات جامعه.

15) مهم ترین بحران های سیاسی و اجتماعی نظام ساسانی را که زمینه سقوط آن را فراهم آورد نام ببرید.(7مورد)

بروز بحران های اجتماعی؛ گسترش بالهای طبیعی؛ بی ثباتی در حاکمیت ساسانی پس از سقوط خسرو پرویز؛ نفوذ طبقه اشراف و موبدان مذهبی و دخالت آنان در تعیین پادشاه؛ رقابت و نزاع میان شاه با تمایلات مرکز طلبانه و استبدادی و نیروهای گریز از مرکز؛ برخوردهای نظامی و تداوم دشمنی و تهدید ایران از سوی حکومت های هم جوار؛ اخذ مالیات های سنگین به منظور تامین هزینه های جنگ و فشار بیش از حد بر رعایا..

16) مهم ترین بحران های دینی و مذهبی نظام ساسانی را که زمینه سقوط آن را فراهم آورد نام ببرید.(7مورد)

تعصب مذهبی مغان زرتشتی، سهولت و آسان فهم بودن آیین اسلامی و بی اعتبار دانستن خون و نژاد، ناتوانی ساسانیان در اجرای کامل آیین زرتشتی در ابتدای تسلط بر ایران زمین، شک و تردید و یاس طبقات پایین و بالای جامعه و بی میلی آنان به آیین زرتشتی، تفرق و تشتت آیین زرتشتی و برهم خوردن نظم و توازن اجتماعی، اتکا و وابستگی آیین زرتشتی به دولت ساسانی، فشار روزافزون دیگر عثاید و آیین های غیررسی بر پیروان زرتشتی.

درس سوم : از تولد تا بعثت پیامبر

از تولد تا کفالت عبدالمطلب ﷺ

حضرت محمد در طلوع فجر روز جمعه ۱۲ یا ۱۷ ربیع الاول در شعب ابی طالب از مادری به نام آمنه متولد شد. خداوند با یادآوری یتیمی پیامبر تاکید می کند که از آغاز کودکی ایشان را زیر نظر داشته و از او مراقبت کرده است. عبدالمطلب سرور قریش و شخصیتی بخشنده و خردمند بود رنگ آلوده جامعه مکه را به خود نگرفت. از موارد اختلاف فرق مسلمانان مومن و موحد یا مشرک و کافر بودن عبدالمطلب و سایر نیاکان پیامبر است.

سرپرستی ابوطالب و فاطمه بنت اسد : حضرت محمد ۸ ساله بود که عبدالمطلب درگذشت. او مقام بزرگ برای فرزند زاده خویش پیش بینی میکرد و عقیده داشت روزی بر همه مردم برتری خواهد یافت. بنابراین کفالت ایشان را به ابوطالب سپرد و سفارش های لازم را به او کرد. ابوطالب از تجار قریش بزرگوار بود و محمد را بیش از فرزندان خویش دوست می داشت. ابوطالب نیز همچون نیاکان خود یکتاپرست بود. فاطمه دختر اسد در پرورش حضرت محمد نقشی مهم داشت.

سفر اول به شاه ﷺ

کم کم م طالب اهل تجارت بود و برای این امر همراه کاروان قریش عازم شام شد و بنا به تقاضای برادرزاده اش محمد او را نیز به همراه خود برد.

سفر دوم به شاه و ازدواج با خدیجه ﷺ

در زمان جاهلیت خدیجه کبرا زنی شرافتمند و محترم بود و به سر امتیازات اخلاقی و اجتماعی بسیار به سیده قریش معروف بود. حضرت محمد در جوانی توانگر و ماهر و امانتدار بود و برای خانواده اش چوپانی میکرد. خدیجه نخستین زنی بود که حضرت محمد با او ازدواج کرد و تا ۲۵ سال بعد یعنی تمام دوران جوانی و سالیان از میانسالی حضرت محمد تنها زنی بود که به عقد ایشان در آمد.

سایر همسران رسول فدا و مکتب چند همسری ایشان ﷺ

فرهنگ ازدواج عصر بعثت تفاوت‌های بسیاری با فرهنگ معاصر ما داشته است :

- (1) در آن دوره حیات زنی بدون سرپرست بسیار دشوار و دستکم بعید می نمود از این رو زنان همواره تامین مادی و امنیتی خویش را بر عهده مردان می پنداشتند.
- (2) معمولاً ازدواج سبب استحکام روابط عاطفی و اجتماعی و طلاق ابزاری برای بروز کینه ها و انتقام ها شمرده میشد.
- (3) در فرهنگ آن روز مسئله تناسب فاصله سنی میان زوجین به هیچ عنوان مطرح نبود.
- (4) تعداد همسران پیامبر نقش بسیار مهمی در ترویج احکام اسلامی به ویژه احکام زنان ایفا کرد چراکه هر یک از این همسران به تنهایی همچون مدرسه ای بودند برای آموزش مردم.
- (5) وضعیت همسران پیامبر نشان می دهد که این ازدواج ها مبتنی بر خواهش های نفسانی نبود چرا که برخی از آنها از پیش های مورد توجه آن روز جامعه نبودند بیشتر آنان نیز پیشتر یک یا دوبار ازدواج کرده بودند.
- (6) رسول خدا از سوی برای هدایت مردم نیازمند ربودن قلوب آنان بود و از سوی دیگر بسیاری از اعراب کینه پیامبر را به دل داشتند. از این رو تلاش بسیار لازم بود تا ضمن جلب قلوب مردم با به کارگیری روشهایی راه را برای از بین بردن کینه های نهفته در دل اعراق هموار کند بنابراین پیوند خویشاوندی از مهمترین و کارساز ترین روش ها برای ایجاد الفت و کاهش خصومت ها بود.
- (7) ازدواج های رسول خدا مشکلات شخصی برخی همسران و بسیاری از مشکلات اجتماعی دیگر راه حل و موانع دعوت الهی را مرتفع کرد.

پیمان جوانمردان؛ پیمان بی سابقه در شبه جزیره ﷺ

این پیمان که می توان آن را بهترین پیمان قریش دانست یک ماه پس از پایان جنگ های فجار در اثر حادثه ای میان سران تیره های از قریش منعقد شد. مردی غریبه وارد مکه شد و کالایی به عاص بن وائل فروخت اما عاص از پرداخت بهای کالا سرباز زد. فروشنده در به ناچار در زمانی که سران قریش در کنار کعبه گرد آمده بودند، بالای کوه رفت و از قریش کمک خواست. بزرگان قریش با شنیدن ندای دادخواهی او با هم پیمان بستند که از این پس برای یاری ستم دیدگان و ستاندن حق مظلومان متحد شوند. پس از انعقاد این پیمان سران قریش نزد عاص رفتند و حقوق فروشنده را از وی ستاندند.

بازسازی بنای کعبه ۲۲۲

از حوادث مهم تاریخ زندگی پیامبر پیش از بعثت حل اختلاف قریش در زمان تجدید بنای کعبه در خصوص نصب حجرالاسود بود.

پرورش علی بن ابی طالب در دامن پیامبر هاشم ۲۲۲

در یکی از سالها، حضرت محمد به عموی خود که از ثروتمندان بنی هاشم بود پیشنهاد که هر یک سرپرست یکی از فرزندان ابوطالب را برعهده گیرد تا فشار مالی ابوطالب کاسته شود.

«سوالات ارزشیابی درس سوم»

1) مقارن با ولادت پیامبر اسلام چه رویداد شگفت انگیزی اتفاق افتاد؟

بت های مکه سرنگون شد و چند کنگره ایوان کسری فرو ریخت و آتشکده فارس خاموش شد و دریاچه ساوه خشک گردید.

2) پنج مورد از سنت های عبدالمطلب را که اسلام تایید کرد نام ببرید.

تحریم شراب و زنا؛ بریدن دست دزد؛ حرمت و قداست ماه های حرام؛ حد زناکار؛ تبعید زنان بدنام از مکه.

3) باتوجه به شواهد تاریخی بسیار زیاد مبنی بر حمایت ابوطالب از حضرت ممد، چرا عده ای از

مسلمانان بر کفر ابوطالب تاکید دارند؟ انگیزه طرح آن در طول تاریخ چیست؟ توضیح دهید.

به انگیزه سیاسی و به سبب برخی از تعصبات.

4) حضرت ممد قبل از بعثت چند سفر به شام داشت؟ (مداد مهم در سفر اول و پس از سفر دوم

چه بود؟

2سفر.. سفر اول: دیدار کوتاه بحیرا با پیامبر و دیدن نشانه های پیامبری در وی. سفر دوم: ازدواج با خدیجه.

5) دلیل اصلی پیامبر از ازدواج با خدیجه چه بود؟ چرا ممکن نیست ثروت وی دلیل ازدواج باشد؟

علاقه و عفت و حیای خدیجه. زیرا خود خدیجه پیشنهاد ازدواج داد.

6) به نظر شما چرا رسول خدا در زمان میات ام المومنین فدیه با هیچ زن دیگری ازدواج نکرد؟

به دلیل علاقه زیاد و اطمینان به حضرت خدیجه.

7) پس از رحلت حضرت فدیه کبرا، دلیل اصلی تعدد ازدواج رسول الله چه بود؟

تعدد همسران پیامبر نقش مهمی در ترویج احکام اسلامی داشت چراکه هر یک از زنان به تنهایی مانند مدرسه ای بودند برای آموزش مردم.

8) به نظر شما برفی از مهم ترین تفاوت های فرهنگ ازدواج عصر بعثت با فرهنگ معاصر چیست؟

بدلیل سختی شرایط زنان در گذشته و نگاه کم ارزشی که به زنان داشتند، ازدواج برای زن نیز موقعیت مناسبی محسوب میشد.

9) پیمان جوانمردان چیست؟ توضیح دهید.

یک ماه پس از پایان جنگ های فجار و در میان سران تیره های قریش منعقد شد. مفاد این پیمان بر ظلم ستیزی و مبارزه با ستمکاران دلالت داشت. بزرگان قریش گرد هم آمدند و پیمان بستند که برای یاری ستم دیدگان و ستاندن حق مظلوم متحد شوند و اجازه ندهند در مکه به هیچ کس ستمی رود.

10) مهم ترین امتیاز پیمان ملف الفضول بر سایر پیمان نامه های حقوق بشری چیست؟

مبارزه با زورگویی و زورمداری و مبارزه با ستمگری و ستمگران است.

11) در تجدید بنای کعبه چگونه حضرت ممد نزع میان قبایل را در فصوص نصب مجرالاسود رفع

کرد؟

توافق شده بود که اولین نفری که وارد مسجدالحرام شود حجرالاسود را نصب کند و حضرت محمد اولین کسی بود که وارد شد.

درس چهارم : از بعثت رسول الله تا هجرت مسلمانان به مکه

بعثت فاطمه النبیین ۲۲۲

حضرت محمد پیش از مقام رسالت به حالت معنوی خاصی دست یافته بود از این رو خداوند متعال قلب ایشان را بهترین و آماده ترین قلب ها برای پذیرش وحی یافت. حالاتی روحانی داشت و بارها سروش غیبی به گوشش میرسید. پیامبر در نتیجه به شهود رسید تا این که درهای آسمان به روی ایشان گشوده شد.

پیشگامان در ایمان ۲۲۲

در برخی از روزهای آخرین اعتکاف حضرت محمد قبل از بعثت به ویژه در روز بعثت علی بن ابیطالب همراه آن حضرت در غار حرا بود و پس از نزول جبرئیل او نخستین کسی بود که از مقام رسالت پیامبر آگاه شد. آنچه مسلم است در ابتدای رسالت فقط دو نفر در پذیرش دین جدید و ایمان به آن پیشگام بودند. از میان زنان خدیجه همسر رسول و از میان مردان علی بن ابی طالب.

مراحل سه گانه دعوت ۲۲۲

1) دعوت از خواص 2) دعوت از بستگان 3) دعوت عمومی

1) دعوت از خواص : رسول خدا در این دوره به جای توجه به عموم مردم افرادی را گزینش می کرد و به تربیت آنان همت می گماشت. در واقع حضرت با این کار هسته اولیه نهضت اسلام را شکل داد تا زمین های باشد برای دعوت آشکارش. دعوت پیامبر از محیط خانه شروع شد از این رو خدیجه، امام علی و پسر خوانده پیامبر و دختران آن حضرت که در خانه ایشان می زیستند از اولین کسانی هستند که رسالت ایشان را تصدیق کردند.

2) دعوت از بستگان : سه سال بعد از رسالت پیامبر زمانی که هسته اصلی جامعه اسلامی شکل گرفت و شرایط ذهنی و اجتماعی برای دعوت عمومی فراهم آمد پیامبر به حضرت علی دستور داد غذای آماده سازد و نزدیکان و فرزندان زادگان عبدالمطلب را به خانه ابوطالب دعوت کند که در این نشست حدود 40 تن حضور یافتند. پیامبر ایشان را به اسلام دعوت کرد اما هیچ یک از دعوت شدگان پاسخی ندادند تا این که حضرت علی به یاری پیامبر شتافت.

(3) دعوت عمومی : پس از دو مرحله قبل خداوند به حضرت محمد دستور داد که دعوت خویش را علنی و عمومی کند بی آنکه از مشرکان مکه بهراسد. پیامبر با دریافت فرمان دعوت عمومی در مجمع قریش حاضر شد و مردم را به یکتاپرستی فراخواند.

مخالفت با دعوت ۲۲۲

قبیله قریش در مکه نفوذ و موقعیت والایی داشت و آنها قدرت اقتصادی و اجتماعی مکه را در انحصار خویش داشتند حضور هیچ رقیبی را بر نمی تابیدند. آنان با شنیدن نخستین سخنان عمومی حضرت رسول پی بردند که دین با آیین پذیرفته شده آنان ناسازگار است از این رو بینی می کردند که به زودی گروهی آیین پیامبر را می پذیرد و به شهرت می رسند که این امر غرور قریش را خدشه دار می کرد. زمانی که از ماهیت رویکرد اجتماعی توحید و از نتایج آن آگاهی یافتند و آن حضرت از بت های آنان به طور صریح به برنامه یاد کرد به خشم آمدند و تالش های گسترده ای را شروع کردند تا ایشان را از تخریب ارزش های اجتماعی حاکم بر جامعه عربی باز دارند.

بهانه های مشرکان : از منظر قرآن برای مشرکان مکه شگفت آور بود که به مردی از خودشان وحی شده باشد. آنان در پی بهانه جویی بودند و مدعی بودند که نشانه بر حقانیت ایشان وجود ندارد و نمیتوانند مفاهیم قرآنی را درک کنند. همچنین پذیرش دعوت پیامبر و ایمان به دین اسلام را مشروط می کردند.

دلایل مشرکان : مهمترین علل مخالفت مشرکان با پیامبر در سالهای اول دعوت چنین بود؛ رقابت و حسادت قبیله‌گی _ هراس از فروپاشی نظام اقتصادی _ جهت گیری توحیدی دعوت رسول خدا و مبارزه با شرط و جبر گرایی و استعمارگری _ بشر بودن پیامبر و آشنا نبودن با توحید.

روش های مخالفت مشرکان : سیاست مذاکره و گفت و گو _ سیاست تطمیع _ سیاست استهزا و تمسخر _ سیاست آزار و شکنجه مسلمانان _ استفاده از توانمندی یهود _ سیاست تکذیب رسالت.

1) (ومیات پیامبر اعظم در آستانه بعثت و پس از آن چگونه بود؟

ایشان به حالات معنوی خاصی دست یافته بود. بارها سروش غیبی به گوشش می رسید ولی کسی را نمیدید یا صدایی می شنید که وی را رسول الله می نامید. به تدریج این حالات شدت یافت و سرانجام به مرحله شهود رسید.

2) ضمن برشمردن نام پیشگامان در ایمان و نخستین مسلمانان، نظر قرآن را در این باره بنویسید.

حضرت خدیجه و حضرت علی. پس از آن زید بن حارثه، دختران رسول خدا، بلال، یاسر، سمیه، عمار، مقداد و ... نیز مسلمان شدند. والسابقون السابقون اولئک المقربون فی جنات النعیم.

3) مرامل دعوت (رسول خدا را ذکر کنید و اهداف، شیوه ها و نتایج آن را برشمارید.

دعوت از خواص، دعوت از بستگان، دعوت عمومی.

در آغاز دعوت به صورت پنهانی بود ولی بعد دعوت علنی و عمومی شد. پیامبر 40 تن از بزرگان را گرد هم جمع کرد و فقط علی در بین آنها اسلام آورد. سپس پیامبر عموم مردم را به اسلام دعوت کرد و حتی به سران دیگر کشورها نامه نوشت.

4) دعوت خصوصی پیامبر چند سال به درازا کشید؟ ویژگی آن چیست؟

سه سال. به جای توجه به عموم، افرادی را گزینش میکرد و به تربیت آنان همت می گماشت و مقصود از غیر علنی بودن آن مخفی بودن ماهیت دعوت پیامبر است که با این کار هسته اولیه نهضت اسلام را به نام السابقون شکل داد.

5) ضمن برشمردن عناصر اصلی سه گانه دعوت از فویشاوندان، بگویید چرا پیامبر دعوت خود را از

بستگان نزدیک آغاز کرد؟ این مسئله را با توجه به بافت اجتماعی شبه جزیره عربی توضیح دهید.

بستگان رسول خدا از قبیله قدرتمند و پرنفوذ مکه بودند و ایمان آوردن آنان بی تردید پشتوانه ای برای ادامه دعوت ایشان بود و در این صورت سایر قبایل نیز بیشتر از اسلام استقبال میکردند.

6) آیه «و انذر عشیرتک القرین» به کدام واقعه تاریخی اشاره دارد؟ توضیح دهید.

دعوت از بستگان. جبرئیل فرمان خدا را مبنی بر دعوت از بستگان و خویشاوندان به پیامبر ابلاغ کرد.

7) کدام آموزه های اسلامی برای ساکنان شبه جزیره عربی تاژی داشت؟ (5 مورد)

هدمندی جهان آفرینش _ برابری انسان ها و کرامت و رفعت _ شناسایی حقوق محرومان و درماندگان _
برابری تهی دستان با اشراف و بزرگان _ برتری افراد بر اساس فضیلت و تقوا.

8) شیوه ها و انگیزه های مشرکان مکه را در قبال ممتوای دعوت نبوی برشمارید.

بشر بودن پیامبر و آشنا نبودن با توحید _ رقابت و حسادت قبیلگی _ هراس از فروپاشی نظام اقتصادی _
هراس از قدرت های مجاور و ترس از ربوده شدن از سرزمین مادری.

9) برفی از بهانه های مشرکان را درباره نپذیرفتن اسلام از منظر قرآن بیان کنید (5 مورد)

بشر بودن پیامبر _ آشنا نبودن پیامبر با توحید _ نبودن نشانه ای بر حقانیت پیامبر _ ناتوانی پیامبر در درک
مفاهیم قرآنی _ درخواست غیر معقول داشتن از پیامبر.

10) برفی از واکنش های مشرکان در مقابل دعوت رسول الله در سال های نخست چه بود؟ (5مورد)

سیاست تطمیع _ سیاست مذاکره و گفت و گو _ سیاست استهزا و تمسخر _ سیاست تهمت و افترا _ سیاست
آزار و شکنجه مسلمانان.

11) مهم ترین علل مخالفت مشرکان مکه با پیامبر فاتم و نپذیرفتن اسلام در سال های اولیه

(رسالت چه بود؟ (5مورد)

رقابت و حسادت قبیلگی _ هراس از فروپاشی نظام اقتصادی _ تعصب و تقلید کورکورانه از نیاکان _
هواپرستی و تیرگی قلب _ بهانه جویی ها و درخواست های نامعقول و ناممکن.

12) اهداف مشرکان مکه از ترور شفصیت رسول خدا چه بود؟

منزوی کردن ایشان و به بن بست کشاندن دعوت پیامبر.

13) از نظر قرآن، سران شرک چه اتهاماتی را به رسول خدا زدند؟ نام ببرید.

شاعری _ کهانت _ جنون _ ساحری و جادوگری _ جادوزدگی و دروغ گویی.

14) ضمن ذکر نام اولین شهید و شنیدن مسلمان، وضع اقتصادی مسلمانان را شرح دهید.

یاسر و سمیه. مسلمانان از طریق کشاورزی و دامداری و همچنین تجارت روزگار می گذراندند.

15) از منظر قرآن چه عواملی زمینه مناسب را برای تکذیب پیامبران الهی فراهم میکند؟ نام ببرید.

رفاه مادی و فراوانی نعمت، ناسپاسی نعمت های الهی.

16) سفن غیبی پیامبر در مورد قاتلان عمار چه بود و در کدام (فداد تاریخی بیان شد؟

ای عمار اینان کسانی نیستند که تو را بکشند، جز این نیست که تو به دست گروه ستمگر و یاغی کشته شوی، درحالی که تو بر حقی و حق با توست. در زمان ساخت مسجد النبی.

درس پنجم : از مهاجرت مسلمانان به همیشه تا هجرت به یثرب

هجرت مسلمانان به همیشه ؟؟؟

درباره علت مهاجرت مسلمانان به حبشه دو دیدگاه عمده وجود دارد :

پیامبر با حمایت ابوطالب و بنی هاشم از آزار جانی قریش مصون بود از این رو با مشاهده افزایش آزار مسلمانان بی پناه به آنان توصیه کرد که به کشور مسیحی حبشه مهاجرت کنند و علاوه بر آن حبشه نزدیکترین مکان به مکه و آسان ترین پناهگاه برای مسلمانان بود.

گروهی اندک از مورخان نیز بر این باورند که میان مهاجرت مسلمانان به حبشه با موضوع شکنجه و آزار مسلمانان بی پناه مکه پیوندی وجود ندارد و این مهاجرت ها با اهداف معینی غیر از نجات مسلمانان برنامه ریزی شد.

در مجموع برفی از احتمالات ای را که درباره اهداف مهاجرت مسلمانان به همیشه ذکر شده است

میتوان چنین برشمرد :

جلوگیری از تضعیف مسلمانان و رهایی از آزار مشترکان و پرهیز از درگیری با آنان _ اصل قرآنی ستم نکردن و ستم نپذیرفتن و دور کردن برخی از مسلمانان از محل خطر _ دعوت مسیحیان به اسلام _ آزمایش مسلمانان در ترک میهن و ثروت _ ایجاد پایگاهی مطمئن و نیرومند در حبشه _ هراس قریش از برهم خوردن احتمالی روابط اقتصادی و سیاسی با حبشه _ ایجاد ترس در میان قریش از تشکیل قدرت اسلامی در خارج از مرزهای مکه..

مسیحیان حبشه همچون سایر مسیحیان از قبل مشخصات پیامبر خاتم را در انجیل خوانده بودند و همچنین با مسلمانان اعزامی به حبشه نیز ارتباط داشتند به همین دلیل پیش زمینه های فکری در ذهن شان ایجاد شده بود.

تمریم مسلمانان ۴۴۴

استکبار قریش و اشراف مشرک آن از مراجعه به ابوطالب درباره حضرت محمد نتیجه ای نگرفتند و از سویی در بازگرداندن مهاجران مسلمان از حبشه به مکه نیز ناکام ماندن و هر روز تعداد بیشتری از ساکنان مکه به اسلام روی می آوردند. آنان خاندان بنی هاشم و بنی مطلب را تحریم کردند و در فشار اجتماعی و سیاسی و اقتصادی شدیدی قرار دادند. پیمان نامه نیز نوشته شد مبنی بر ترک معاملات و مراودات اقتصادی و اجتماعی.

بر اساس این صمیفه علاوه بر کشتن یا تمویل ممد :

از آن ها نه زن بگیرند و نه به آنان زن بدهند _ در هر پیشامدی باید از مخالفان محمد طرفداری کنند _ هرگونه ارتباط و خرید و فروش و معاشرت با آنها ممنوع است.

درگذشت حضرت فدیه کبرا و ابوطالب :

در سال دهم بعثت و اندکی پس از پایان محاصره بنی هاشم ابوطالب و خدیجه درگذشتند و در قبرستان حجون به خاک سپرده شدند. پس از مرگ این دو بزرگوار عرصه بر پیامبر اسلام تنگ آمد و رسول خدا مرحله دیگری از دعوت را در دستور کار خود قرار داد و در این مرحله به دو کار مهم و اساسی دست زد :

* به قبایلی که برای حج و برای تجارت به مکه و بازار های موسمی اطراف آن رفت و آمد داشتند اسلام را عرضه کرد؛

* در شوال دهم بعثت به همراه زید بن حارثه و علی بن ابی طالب مکه را ترک و به طائف عزیمت کرد تا دین اسلام را تبلیغ کند.

سفر تبلیغی به طائف :

رسول خدا برای گسترش دین اسلام و یافتن پایگاهی جدید تصمیم گرفت به طائف سفر کند. آن حضرت و بزرگان طائف دیدار کرد و آنها را به اسلام فرا خواند ولی به احتمال قوی آنان به دلیل فشار سران قریش از پذیرش این دعوت سرباز زدند ولی در جریان این سفر یکی از غلامان طائف مسلمان شد.

بازگشت به مکه :

بر اساس منابع تاریخی رسول خدا و مسلمانان پس از بازگشت پیامبر از طائف در محدودیت کامل قرار گرفتند. در مراسم حج و عمره که در ماههای حرام برگزار می شد قبایلی از سراسر شبه جزیره به مکه و منا می آمدند و فقط در این دوران بود که رسول خدا و یارانش به س راغ بزرگان آنان می رفتند. دسته ای به او ایمان می آوردند، گروهی به ایشان متمایل می شدند، برخی سکوت می کردند و عده ای نیز با خشونت پاسخ میدادند.

اسرا و معراج :

از جمله معجزات رسول الله که از اختصاصات ایشان شمرده میشود معراج ایشان است. در روایات آمده است که رسول خدا 2 سفر خاص در زندگی خود داشته است. خاص بودن سفر ایشان مربوط به نوع وسیله، مدت، سرعت، اتفاقات و مقصد سفر است. حادثه اسرا و معراج از حوادث مهم مکه هستند که در وقوع آن هیچ اختلافی نیست. به سفر شبانه پیامبر از مسجدالحرام به بیت المقدس اسرا و به ادامه سفر آن حضرت از بیت المقدس به آسمانها معراج می گویند که در این 2 سفر جبرئیل نیز پیامبر را همراهی میکرد.

«سوالات ارزشیابی درس پنجم»

1) دو دیدگاه عمده درباره مهاجرت مسلمانان به حبشه و علت اساسی و اهداف آن را ذکر کنید.

از نظر بیشتر مورخان پیامبر با حمایت ابوطالب و بنی هاشم از آزار جانی قریش مصون بود. با افزایش شکنجه و آزار مسلمانان بی پناه به آنان توصیه کرد که به کشور مسیحی حبشه مهاجرت کنند.

گروه اندکی از مورخان نیز بر این باورند که میان مهاجرت مسلمانان به حبشه با موضوع شکنجه و آزار مسلمانان پیوندی وجود ندارد. این مهاجرت با اهدافی معین غیر از نجات مسلمانان مکه بود. اهداف: دعوت مسیحیان به اسلام، آزمایش مسلمانان در ترک میهن و ثروت، ایجاد ترس در میان قریش از تشکیل قدرت اسلامی، ایجاد پایگاهی مطمئن و نیرومند در حبشه.

2) به چه دلیل گروهی از مسلمانان پس از هجرت اول به حبشه به مکه بازگشتند ؟

تا اوضاع حبشه را برای اعزام جمعی بیشتر بررسی کنند و برای پیامبر بازگو کنند.

3) هدف از مهاجرت دوم مسلمانان به همیشه چه بود؟ سفتگوی این گروه چه کسی بود؟

این گروه کم، از یک قبیله ی متشکل نبودند، بلکه هر یک از این ده نفر از یک قبیله بودند. به دنبال این هجرت، مهاجرت گروه دیگر پیش آمد، که پیشاپیش آن ها «جعفر بن ابی طالب» بود. هجرت دوم، در کمال آزادی صورت گرفت، از این لحاظ عده ای از مسلمانان موفق شدند زنان و فرزندان خود را نیز همراه ببرند بطوری که آمار مسلمانان در خاک حبشه، به 83 نفر رسید. اگر بچه هایی را که همراه خود برده یا در آن جا متولد شدند حساب کنیم؛ آمار آن ها از این عدد هم تجاوز می کند.

مسلمانان مهاجر، «حبشه» را آن چنان که پیامبر گرامی توصیف فرموده بود؛ یک سرزمین معمور، و یک محیط آرام توأم با آزادی یافتند. «ام سلمه»، همسر «ابی سلمه» که بعدها افتخار همسری پیامبر خدا را نیز پیدا نمود، درباره آن جا چنین گوید: وقتی در کشور حبشه سکونت گزیدیم، در حمایت بهترین حامی قرار گرفتیم، آزاری از کسی نمیدیدیم، و سخن بدی از کسی نمیشنیدیم.

ابن اثیر می نویسد: تاریخ مهاجرت این گروه در ماه رجب سال پنجم بعثت بود و همگی ماه شعبان و رمضان را در حبشه بسر بردند. وقتی به آنان خبر رسید که قریش از آزار مسلمانان دست برداشته اند؛ ماه شوال به مکه باز گشتند، ولی پس از مراجعت اوضاع را خلاف گزارشی که داده بودند یافتند، از این جهت برای بار دوم راه حبشه را پیش گرفتند.

4) پنج اهمالی را که درباره اهداف مهاجرت مسلمانان به همیشه گفته شده است نام ببرید.

دعوت مسیحیان به اسلام، آزمایش مسلمانان در ترک میهن و ثروت، ایجاد ترس در میان قریش از تشکیل قدرت اسلامی، ایجاد پایگاهی مطمئن و نیرومند در حبشه.

5) ضمن بیان چرایی ترمیم همه جانبه بنی هاشم و بنی مطلب از سوی مشرکان بگوید چرا قدرت

های استبدادی از این مرهه علیه دیگران استفاده میکنند؟

هرروز تعداد بیشتری از مردم مکه به اسلام روی می آوردند. برای دست برداشتن از حمایت رسول خدا و تسلیم قریش کردن او، دست شستن پیامبر از دعوت خود

6) مفاد پیمان نامه ماصره اقتصادی چه بود؟ (3مورد)

از آنها نه زن بگیرد و نه به آنان زن بدهد. — در هر پیشامدی باید از مخالفان محمد طرف داری کنند. — هرگونه ارتباط، خرید و فروش، معاشرت و پیمان با آنها ممنوع است.

7) کیفیت و چگونگی حمایت فدیه و ابوطالب را در راستای دعوت تبیین کنید.

آن دو تکیه گاه های محکم و استواری برای پیامبر بودند به طوری که بعد از رحلت ایشان، آزار و اذیت مسلمانان و به خصوص پیامبر به شدت افزایش یافت.

8) علت عمده سفر رسول الله به طایف و نیز ارتباط آن را با جهانی بودن دعوت توضیح دهید. (هاور

این سفر چه بود؟

گسترش دین اسلام و یافتن پایگاهی جدید. در این سفر یکی از غلامان مسلمان شد.

9) عام المزن در چه سالی اتفاق افتاد و در آن سال چه (فدای روی داد؟

سال دهم بعثت و اندکی پس از پایان محاصره بنی هاشم که حضرت خدیجه و ابوطالب از بین رفتند.

10) شرط قبیلہ بنی عامر برای ایمان آوردن به رسول الله چه بود؟

انتقال یافتن قدرت پس از پیامبر به آنان. آنان فقط برای رسیدن به قدرت خواهان اسلام بودند.

11) فلسفه و اهداف و آثار اسرا و معراج حضرت رسول را تبیین کنید.

این حادثه از حوادث مهم مکه است که در وجود آن هیچ اختلافی نیست. اسم معجزه از اختصاصات رسول خدا شمرده می شود. رویت صحنه بهشت و دوزخ و نشان دادن درجات بهشتیان و دوزخیان، آزمایش و امتحانی برای مردم، دیدار و گفت و گو با فرشتگان و ارواح پیامبران، نشان دادن واقعیت آسمان ها.

درس ششم : مهاجرت به یثرب

یثرب از نظر کشاورزی و باغداری اهمیت فراوانی داشت و سه طایفه بزرگ یهودی نیز در آنجا سکونت داشتند. زمانی که پیامبر در مکه سرگرم تبلیغ و دعوت مردم بود حادثی در یثرب اتفاق افتاد که زمینه مناسب را برای هجرت فراهم کرد.

پیمان های ایمانی با مردم یثرب ؟؟؟

بیعة النساء : در سال ۱۲ بعثت پنج نفر از ایمان آورندگان سال گذشته به همراه 7 نفر دیگر به دور از چشم قریش با رسول خدا بیعت کردند و می گویند مفاد آیه ۱۲ سوره ممتحنه و مفاد پیمان ای که در جریان فتح مکه از زنان اخذ شد به این بیعت اشاره دارد.

بیعة المرء : پیمان عقبه اول به خوبی زمینه ساز گسترش اسلام در یثرب بود. در سال بعد 73 مرد و دو زن با پیامبر پیمان بستند و در این پیمان متعهد شدند که در صورت هجرت پیامبر پشتیبان او باشند. با انعقاد این پیمان رسول خدا پس از حبشه پایگاه دیگری به دست آورد که به مکه نزدیک تر بود.

هجرت مسلمانان به یثرب ۶۲۲

با تمام کوشش پیامبر و تازه مسلمانان یثرب قریش از پیمان دوم آگاه شد و در صدد دستگیری بیعت کنندگان آمد. پیامبر در نزدیکی مکه پایگاهی جدید و قدرتمند یافت یعنی جایی که محل عبور کاروان تجاری قریش به شام بود. پس از بیعت دوم و زمانی که پیامبر خدا فرمان هجرت به یثرب را صادر کرد مشرکان اموال و دارایی مسلمانان را مصادره کردند. هجرت بر تمام مسلمانان اعم از زن و مرد واجب شده بود و وجوب آن تا زمان فتح مکه ادامه داشت و در هر دوره ای که شرایط هجرت فراهم آید مسلمانان باید هجرت کنند. مهمترین هدف پیامبر از هجرت مسلمانان تجمیع آنها در یک نقطه بود تا در پرتو اسلام نظام نوپای اسلامی را ایجاد کند و جامعه جاهلی را به جامعه اسلامی تغییر دهد.

هجرت رسول الله ۶۲۲

پس از هجرت مسلمانان به یثرب سران قریش دانستند که تمام حيله ها و شکنجه هایی که به کار بسته بودند شکست خورده است به همین دلیل از هجرت پیامبر بیمناک شدند؛ بنابراین تیره های مختلف قریش گرد هم آمدند و تصمیم گرفتند که از هر تیره های جوانی آماده شود تا در شب اول ربیع الاول بر محمد وارد شوند و او را به قتل برسانند. امام علی در بستر پیامبر خوابید و پیامبر به غار ثور رفت. مشرکان درپای پیامبر را تا دهانه ی غار دنبال کردند ولی تار عنکبوت تنیده بر در غار مانع ورود آنها به غار شد.

تقدیم جان علی به ایمان در راه خدا ۶۲۲

خوابیدن در بستر رسول خدا در آن شب بسیار حساس بود و مشکان قصد داشتند کسی را که در آن بستر خوابیده است بکشند با این حال علی بن ابی طالب برای رضای خدا و حفظ جان پیامبر این پیشنهاد را بدون هیچ هراسی پذیرفت.

ورود رسول الله به قبا و تأسیس مسجد ۶۶۶

بر اساس برخی روایات تاریخی رسول خدا سه روز و چهار شب در غار بود و منتظر ماند تا پس از ناامیدی قریش از یافتن او به یثرب هجرت کند. سرانجام آن حضرت در شب چهارم ربیع الاول سال چهاردهم بعثت به قصد یثرب حرکت کرد و روز دوشنبه به محله قبا که در نزدیکی یثرب بود وارد شد. رسول خدا در مدت توقف در قبا، ضمن دستور تخریب بتخانه ها، شالوده ی مسجد قبا را پی ریزی کرد.

ورود به یثرب: پس از ورود علی به قبا پیامبر به سوی یثرب حرکت کرد و در محله یکی از قبایل نخستین نماز جمعه را برگزار کرد. بعد از مهاجرت رسول خدا و مسلمانان شهر یثرب به مدینه النبی یا مدینه الرسول تغییر نام داد.

«سوالات ارزشیابی درس ششم»

1) فرزندان یثرب چگونه با دین اسلام آشنا شدند؟ این آشنایی چه تاثیری داشت؟

شش تن از بزرگان یثرب که همانند سایر ساکنان یثرب از بعثت آگاهی یافته بودند، در موسم حج و دور از چشم قریش، پیامبر را ملاقات کردند و رسول خدا آنان را به اسلام دعوت کرد. آنها مسلمان شدند و به یثرب بازگشتند و ساکنان را به دست جدید دعوت کردند.

2) پس از پیمان عقبه نماینده اعزامی رسول خدا به یثرب چه کسی بود؟

اسعد الخیر

3) چه کسانی و چگونه بیعت عقبه دوم را شکل دادند؟ چرا این پیمان به بیعت العرب و پیمان اول

به بیعت النسا شهرت یافت؟

73 مرد و 2 زن از بزرگان اوس و خزرج. بیعت النسا: مفاد ایه 12 سوره ممتحنه و مفاد پیمانی که در جریان فتح مکه از زنان اخذ شد به این بیعت اشاره دارد. بیعت الحرب: پیمان بسته شد که در صورت هجرت پیامبر، با کسانی که به جنگ با پیامبر برمیخیزند، جنگ کنند.

4) واکنش سران متعصب شری مکه در فصول مهاجرت مسلمانان و رسول خدا به یثرب چه بود؟

اموال مومنان را مصادره کردند، برخی از زنان و فرزندان آنها را گروگان گرفتند و گروهی را به زندان افکندند. حتی تعدادی از مهاجران جان دادند یا به قتل رسیدند.

5) مفاد اصلی دو پیمان عقبه چه بود؟

آیه 12 سوره ممتحنه و مفاد پیمانی که در جریان فتح مکه از زنان اخذ شد به این بیعت اشاره دارد. بیعه الحرب : پیمان بسته شد که در صورت هجرت پیامبر، با کسانی که به جنگ با پیامبر برمیخیزند، جنگ کنند.

6) چرا انتخاب قبا نشان دهنده رفتار تشکیلاتی پیامبر و کوشش آن حضرت در سازمان دهی نیروهاست؟

بر اساس برخی روایات تاریخ ی رسول خدا سه روز و چهار شب در غار بود و منتظر ماند تا پس از ناامیدی قریش از یافتن او به یثرب هجرت کند. سرانجام آن حضرت در شب چهارم ربیع الاول سال چهاردهم بعثت به قصد یثرب حرکت کرد و روز دوشنبه به محله قبا که در نزدیکی یثرب بود وارد شد. رسول خدا در مدت توقف در قبا، ضمن دستور تخریب بتخانه ها، شالوده ی مسجد قبا را پی ریزی کرد.

7) قریش پس از آگاهی از معاهده یثربیان چه توطئه هایی را در دارالندوه علیه رسول خدا پیشنهاد و طرایی و اجرا کرد؟

در صدد دستگیری بیعت کنندگان آمد.

8) چرا پیامبر اعظم به جای مهاجرت به یثرب، به طائف هجرت نکرد؟

یثرب پایگاهی جدید و قدرتمند بود چرا که بر سر مسیر تجاری قریش به شام بود.

9) عوامل و دلایل انتخاب شهر یثرب برای مهاجرت مسلمانان چیست؟

پایگاهی قدرتمند و جدید برای مسلمانان بود چرا که محل عبور کاروان تجاری قریش به شام بود و فرصت مناسبی برای دعوت به اسلام بود. مردم یثرب نیز به اسلام علاقه نشان دادند و تعدادی از آنان مسلمان شدند.

10) آیه «و اذ یمکربک الذین کفروا لیئبتونک...» به کدام واقعه تاریخی اشاره دارد؟

هجرت رسول الله به یثرب.

11) اهمیت مهاجرت مسلمانان به یثرب را بنویسید.

هجرت مسلمانان به یثرب مبدا تحولی بزرگ در پیشرفت اسلام بود. در پرتو ام مسلمانان توانستند در کانونی خاص تمرکز یابند.

12) تعریفی از انصار و مهاجر بنویسید.

مهاجران کسانی بودند که به یثرب مهاجرت کردند و انصار کسانی بودند که مسلمانان را با آغوش باز به یثرب پذیرفتند.

13) چرا ولادت یا بعثت پیامبر اکرم مبدا تاریخ مسلمانان جهان قرار نگرفت؟ اولین بار چه کسی هجرت را مبدأ تاریخ مسلمانان قرار داد؟

هجرت مسلمانان به یثرب مبدا تحولی بزرگ در پیشرفت اسلام بود. در پرتو ام مسلمانان توانستند در کانونی خاص تمرکز یابند. در زمان حکمرانی عمر بن خطاب و با اشارت قبلی امیرالمومنین.

14) آیه «و من الناس من بشرى نفسه ابتغا مرضات الله» به کدام واقعه تاریخی اشاره دارد؟

لیله المبیث. خوابیدن در بستر رسول خدا بسیار حساس و خطرناک بود و مشرکان قصد داشتند هرکس را که در بستر است بکشند. امام علی حاضر بود جان خود را فدای پیامبر کند و به جای او کشته شود.

15) اهمیت لیله المبیث و نقش علی بن ابی طالب را در آن تبیین کنید.

خوابیدن در بستر رسول خدا بسیار حساس و خطرناک بود و مشرکان قصد داشتند هرکس را که در بستر است بکشند. امام علی حاضر بود جان خود را فدای پیامبر کند و به جای او کشته شود.

16) سه ماموریت علی بن ابیطالب در جریان مهاجرت (رسول فدا به یثرب چه بود؟ نام ببرید.

آن شب را در بستر ایشان بخوابد _ مقدمات هجرت فاطمه ها را که تا آن زمان موفق به هجرت نشده بودند فراهم کند _ امانت های مشرکان مکه را که در نزد پیامبر تا آن روز به ودیعه گذاشته بودند، بازگرداند.

17) در فصوص چگونگی ورود رسول الله به مدینه النبى و اقدامات آن مضرت در محله قبا توضیح دهید.

پیامبر مدتی در غار ثور بود و سپس به مقصد یثرب حرکت کرد و روز دوشنبه به محله قبا رسید. پیامبر در محله یکی از قبایل نخستین نماز جمعه را برگزار کرد همچنین مسجدی نیز تأسیس کرد.

درس هفتم : تشکیل و تثبیت حکومت اسلامی

در دوران اقامت در مکه رسول خدا تمام تالش خود را صرف هدایت مردم و مبارزه فکری و اعتقادی با مشرکان و بت پرستان مکه می کرد. رسول خدا پس از تشکیل حکومت و استقرار در مدینه علاوه بر حاکمیت دینی رهبری سیاسی مسلمانان را نیز به عهده گرفت.

برخی از اقدامات مهم پیامبر در مدینه ۶۶۲

تاسیس مسجد النبی _ ایجاد یگانگی و برادری دینی میان مهاجر و انصار _ تنظیم و تصویب پیمان نامه عمومی یا نظامنامه حکومتی _ امضای پیمان با سه قبیله قدرتمند یهودی ساکن مدینه _ اجرای مانورهای نظامی و جهاد در راه خدا _ استقلال دینی و فرهنگی پس از تغییر قبله.

تاسیس مسجد النبی ۶۶۲

در منظومه فکری رسول خدا مهمترین پایگاه و نهاد فرهنگی مسجد است. مسجد یعنی جایگاه سجده؛ سجده نیز اوج عبادت و بندگی انسان برای خداوند است. اصلی ترین پایگاه دین و معنویت و همچنین مرکز نشر آگاهی و بصیرت و بالاترین کانون احیا و تقویت ایمان و مهمترین مکان برای گسترش فعالیت های علمی و فرهنگی در نظام اسلامی مسجد است. علاوه بر ساخت مسجد، رسول خدا برای مسلمانان که تهی دست و غریبه بودند در کنار مسجد سرپناهی در نظر گرفت تا به طور موقت در آن سکونت داشته باشند و این گروه در تاریخ به اصحاب صفا مشهور شدند.

تغییر در مبانی ارزشی یا پیوند برادری میان مهاجر و انصار ۶۶۲

اختلاف و دو دستگی میان مسلمانان بزرگترین مانع در راه رسیدن به امت یکپارچه است و باید توجه داشت که مهاجران و انصار از نظر روحیه و نژاد و محیط کاملاً با یکدیگر متفاوت بودند. عقد اخوت می توانست راه حل مناسبی برای رفع همه این اختلاف ها باشد چرا که پس از این عقد هر دو برادر دینی از هم ارث میبردند. طرح اخوت و برادری میان مسلمانان از اقدامات و برنامه های مهم اجتماعی و سیاسی پیامبر در سال اول هجرت است. این اقدام همبستگی میان مهاجران و انصار را بیشتر کرد و گامی بسیار مهم در راستای ایجاد امت اسلامی بود.

پیمان نامه ای عمومی ۶۶۶

به دلیل حضور گروه ها و قبایل متعدد در مدینه تدوین پیمان نامه و نظام نامه حکومتی پیامبر که اصول کلی روابط ساکنان مدینه را در بر داشته باشد، بیش از پیش ضرورت داشت از این رو رسول اعظم برای ساماندهی اوضاع اجتماعی و سیاسی مدینه، برطرف کردن اختلافات دیرینه ی قومی و قبیله ای، پیمان نامه ای نوشت. در این پیمان نامه سیاسی، اجتماعی و عقیدتی حقوق تمامی گروه های مختلف ساکن مدینه معین شد تا ضمن تضمین زندگی مسالمت آمیز برای مردم و ایجاد نظم و عدالت از بروز هرگونه تشنج نیز جلوگیری شود.

مهمترین تهدیدات ای را که ممکن بود مدینه را در فطر جنگ قرار دهد میتوان چنین ترسیم کرد :

عوامل درونی : بروز اختلاف و منازعه میان مسلمانان و مشرکان و یهودیان مدینه _ هم پیمانی احتمالی سه قبیله یهودی مدینه با مشرکان مکه _ دسته بندی قومی و طایفه ای میان مهاجران و مدینه _ اقدامات خشونت بار مهاجران و انصار نسبت به یکدیگر در گسترش و جهت گیری دسته بندی های قومی و طایفه ای.

عوامل بیرونی : قریش و نیروهای نظامی آنان تحریک مشترکان مکی در میان بدویان متمایل به غارت.

مهمترین موارد قرار داد : مسلمانان و یهودیان امت واحد اند _ مسلمانان و یهودیان در پیروی از دین خود و اجرای مراسم دینی خود آزادند _ مسلمانان و غمخوار هم و یاری کننده نیازمندان اند _ خونریزی در مدینه ممنوع و روش پرداخت دیه مشخص شد _ رسول خدا به عنوان تنها مرجع رفع اختلاف و نزاع احتمالی در مدینه تعیین شد.

هدف های رسول خدا از نظام نامه ی مدینه : آسودگی و آرامش خاطر مسلمانان از درگیری احتمالی با نیروهای داخلی _ جمع آوری نیرو و آماده کردن مسلمانان از نظر فکری و عقیدتی _ فراهم شدن زمینه مناسب برای وحدت مسلمانان.

پیمان با سه قبیله یهودی ۶۶۶

عمده ترین مفاد قرار داد : با دشمنان رسول خدا هیچ گونه همکاری نداشته باشند _ در نهان و آشکار و با زبان و عمل هیچ ضرری را به پیامبر و مسلمانان وارد نکنند _ اگر بر خلاف قرارداد عمل کند پیامبر حق هرگونه مجازات آنها را دارد.

آمادگی نظامی و جهاد در راه خدا ۱۹۹۹

برفی از اهداف پیامبر از مانور ها و درگیری ها : دفاع از عقیده جان، مال، ناموس، حقوق پایمال شده مسلمانان و سرزمین آنها _ تادیب خائنان و زورگویان _ تهدید خط بازرگانی قریش به شام _ گسترش توحید و محو شرک و بت پرستی _ اعلام موجودیت سیاسی و نظامی مسلمانان _ هشدار ضمنی به یهودیان و آشوب طلبان داخل مدینه.

مرزبندی اعتقادی یا تغییر قبله ۱۹۹۹

برفی از آثار تغییر قبله را میتوان چنین برشمرد : خنثی شدن حربه ی یهودیان و از بین رفتن ابزار تبلیغاتی آنها علیه مسلمانان _ بیشتر شدن فاصله میان مسلمانان و یهودیان اسلام ستیز _ توجه بیشتر اعراب به پذیرش اسلام خشنودی حضرت رسول و مومنان امتحان مسلمانان.

«سوالات ارزشیابی درس هفتم»

1) برفی از اقدامات مهم رسول خدا را در تشکیل و تثبیت حکومت اسلامی نام ببرید. (5 مورد)

تاسیس مسجد النبی _ ایجاد یگانگی و برادری دینی میان مهاجر و انصار _ استقلال دینی و فرهنگی پس از تغییر قبله _ امضای پیمان با سه قبیله قدرتمند یهودی ساکن مدینه _ تنظیم و تصویب پیمان نامه عمومی یا نظامنامه حکومتی.

2) در فصوص تاسیس مسجد به عنوان مهم ترین نهاد مذهبی و اجتماعی توضیح دهید و نقش آن را در تمول جامعه بررسی کنید.

مسجد مهم ترین پایگاه و نهاد فرهنگی است. اصلی ترین پایگاه دین و اخلاق و معنویت و مرکز نشر آگاهی و بصیرت است. والا ترین کانون احیا و تقویت ایمان و مهم ترین مکان برای گسترش فعالیت های علمی و فرهنگی است.

3) عقد افوت در دوره (سالت 23 ساله رسول خدا چند بار و در کجا صورت گرفت؟

این عقد در میان مهاجران و انصار صورت گرفت. سه بار و در یثرب.

4) مهم ترین تهدیدات درونی و بیرونی ای را که ممکن بود مدینه را در خطر جنگ قرار دهد بنویسید.

بروز اختلاف و منازعه میان مسلمانان و مشرکان و یهودیان مدینه - هم پیمانی احتمالی سه قبیله یهودی مدینه با مشرکان - دسته بندی قومی و طایفه ای میان مهاجران و انصار - اقدامات خشونت بار مهاجران و انصار نسبت با یکدیگر - قریش و نیروهای نظامی آنان - تحریک مشرکان مکی در میان بدویان متمایل به غارت و چپاول گری.

5) مهم ترین مفاد منشور مدینه را بنویسید. (5 مورد)

مسلمانان و یهودیان امت واحد اند - خون ریزی در مدینه ممنوع و روش پرداخت دیه مشخص شد - مسلمانان و یهودیان در پیروی از دین خود و اجرای مراسم دینی خود آزادند - مسلمانان غم خوار و یاری کننده نیازمندان اند - پس از مشورت مسلمانان و یهودیان با یک دیگر - با دشمن قرارداد صلح بسته شود.

6) رسول خدا از تنظیم نظامنامه حکومتی چه اهدافی داشت؟ (3 مورد)

آسودگی و آرامش خاطر مسلمانان از درگیری احتمالی با نیروهای داخلی - جمع آوری نیرو و آماده کردن مسلمانان از نظر فکری و عقیدتی - فراهم شدن زمینه مناسب برای وحدت مسلمانان.

7) مفاد معاهده پیامبر با یهودیان مدینه در آغاز هجرت را بنویسید. (3 مورد)

با دشمنان رسول خدا هیچگونه همکاری نداشته باشند - در نهان و آشکار و با زبان و عمل هیچ ضرری را به پیامبر و مسلمانان وارد نکنند - اگر برخلاف قرارداد عمل کنند پیامبر حق هرگونه مجازات آنها را دارد.

8) نقش پیمان نامه های اختصاصی با سه قبیله مهم یهودی را در رفع اختلافات میان ساکنان

مدینه توضیح دهید.

پیامبر برای تثبیت حکومت نوپای اسلامی مدینه و تنظیم بهینه سیاست خارجی، پیمان های اختصاصی را تنظیم کرد.

9) برخی از دستاوردهای تغییر قبله را بنویسید. (5 مورد)

بیشتر شدن فاصله میان مسلمانان و یهودیان اسلام ستیز - خنثی شدن حربه ی یهودیان و از بین رفتن ابزار تبلیغاتی آنها علیه مسلمانان - جدا شدن مومنان واقعی از مدعیان دروغین - امتحان مسلمانان - توجه بیشتر اعراب به پذیرش اسلام.

10) تغییر قبله در استقلال فرهنگی و دینی مسلمانان چه نقشی داشت؟

در تثبیت حکومت اسلامی موثر بود و باعث استقلال دینی و فرهنگی مسلمانان شد.

11) اهداف احتمالی رسول خدا را از آمادگی رزمی و برگزاری مانورهای نظامی بیان کنید. (5 مورد)

تادیب خائنان و زورگویان _ هشدار ضمنی به یهودیان و آشوب طلبان داخل مدینه _ گسترش توحید و محو شرک و بت پرستی _ تهدید خط بازرگانی قریش به شام _ اعلام موجودیت سیاسی و نظامی مسلمانان.

12) دلایل عمده بروز غزوات نظامی را در دوره مدنی برشمارید. (4 مورد)

جبران اموال مصادره شده مسلمانان در جریان هجرت آنان به یثرب _ دفاع از سرزمین و عقیده _ جلوگیری از تجاوز دشمن _ نقض عهد و پیمان و دفع تهدیدهای دشمن.

درس هشتم : جنگ افروزی مشرکان؛ کارزار بدر و امد

درگیری اشراف مکه با مسلمانان طبیعی بود و رسول خدا به خوبی می دانست که مشرکان مکه تمام تلاش خود را میکنند تا امنیت مدینه را تهدید کنند از این رو یکی از اهداف پیمان پیامبر با مشرکان را میتوان در راستای جلوگیری از این تهدید دانست.

جنگ بدر ۶۲۴

از 8 اقدام اطلاعاتی و امنیتی که پیش از جنگ بدر صورت گرفت فقط یک سریه منجر به جنگ شد. انگیزه جنگ بدر را می توان اخراج پیامبر خدا از مکه و مصادره اموال و خانه های مسلمانان مهاجر دانست. جنگ بدر نخستین جنگ کامل و تمام عیار میان مسلمانان و مشرکان بود. پیروزی مسلمانان در این جنگ برش و اعراب بدوی اطراف مدینه را بهت زده کرد. ابولهب نیز که از ترس مرگ در جنگ بدر شرکت نکرده بود پس از شنیدن خبر پیروزی مسلمانان شوکه شد و از دنیا رفت. جنگ بدر به جز پیروزی نظامی در روحیه مردم مدینه و قبایل بدوی اطراف آن نیز اثری مثبت بر جای گذاشت و مسلمانان دانستند تنها راه پیروزی بر دشمن ایمان به خدا و توکل بر او است. علاوه بر اینها امداد های غیبی بسیاری در جنگ بدر صورت گرفت که مانع نزاع میان مجاهدان و سستی آنان در راه خدا شد.

بطور کلی و بر اساس آیات قرآنی عوامل پیروزی مسلمانان در جنگ بدر به شرح زیر است :

اتحاد و همبستگی مسلمانان و نبودن درگیری میان آنان _ صبر و شکیبایی در برابر ناملایمات _ جهاد در راه خدا امداد و کمک های غیبی _ ایمان و توکل الهی _ قضای الهی و اطمینان قلبی مومنان به وعده پیروزی خدا _ پرهیز از غرور و غفلت.

جنگ امد ۶۲۶

قریش پس از شکست در جنگ بدر به انگیزه انتقام از مسلمانان به فرماندهی ابوسفیان مقدمات حمله به مدینه را فراهم آورد و آنها با فروش اموال بازرگانی و تامین هزینه جنگ مبلغ کلانی را به این امر اختصاص دادند. عباس عموی پیامبر محرمانه ایشان را از تصمیم قریش آگاه کرد و پیامبر برای نظرخواهی از مسلمانان درباره چگونگی مقابله با دشمن شورای نظامی تشکیل داد. سرانجام پیامبر به رغم میل باطنی خود و به پیشنهاد اکثریت جنگ با دشمن در بیرون شهر را پذیرفت.

دلیل شرکت نکردن برفی از منافقان در جنگ امد : نادیده گرفتن نظر عبدالله و پذیرفته شدن نظر جوانان در خصوص چگونگی مقابله با دشمن _ ادعای جنگجوی بودن یا جنگ را نوعی خودکشی دانستن _ علم به اینکه جنگی رخ نخواهد داد.

در نهایت جنگ احد آغاز شد و طولی نکشید که مشرکان روحیه خود را از دست دادند و از مکه گریختند. در این میان عده ای از مسلمانان آنها را تعقیب کردند و دستی دیگر سرگرم جمع آوری غنائم شدند بدین ترتیب در مرحله اول جنگ مسلمانان به پیروزی رسیدند. از سوی دیگر تیراندازان ای بر سر غنائم با یکدیگر نظام میکردند و سنگر خود را رها کردند و در این لحظه بود که سپاه دشمن به آن نقطه حمله کرد و شایعه شد که پیامبر کشته شده است در نتیجه روحیه کارگران مسلمان تضعیف شد و بسیاری از آنها از میدان فرار کردند و مسلمانان شکست سختی را متحمل شدند. از منظر قرآن شکست مسلمانان در جنگ احد برخاسته از مشیت و اذن الهی بود.

آثار شکست در جنگ امد بر مسلمانان : فراهم شدن زمینه مناسب برای تبلیغات سوء منافقان _ به تردید افتادن برخی مسلمانان سست اندیشه _ عبرت گرفتن مسلمانان که در سایر جنگها از میدان فرار نکنند _ گلابه کردن برخی از مسلمانان _ تفکیک صف مومنان از منافقان.

عوامل شکست و ناکامی در جنگ امد : جهل و نادانی نسبت به اهداف جنگ _ شایعه پراکنی _ دنیا طلبی و تالش برای دستیابی به غنائم جنگی _ غرور و عجب _ اعتماد به کافران و پذیرش ولایت آنان _ توکل نکردن به خدا و دشمنی با خدا و رسول _ وجود افراد بیمار دل و منافق در کارزار فساد.

«سوالات ارزشیابی درس هشتم»

1) چرا رسول خدا تاکید داشت در فصول جنگ بدر با انصار رایزنی کند؟

ضرورت حضور در جنگ بدر برای مسلمانان.

2) زمینه های بروز جنگ بدر، دلیل لجاجت ابوجهل و اصرارش به جنگ با مسلمانان و نتایج آن را توضیح دهید.

اخراج پیامبر خدا از مکه و مصادره اموال و خانه های مسلمانان مهاجر. در نهایت مسلمانان در این جنگ پیروز شدند.

3) عوامل پیروزی مسلمانان را در کارزار بدر از منظر قرآن برشمارید. (5 مورد)

اتحاد و همبستگی مسلمانان و نبود اختلاف میان آنها _ پرهیز از غرور و غفلت _ ایمان و اخلاص _ داشتن اهداف عالی و مقدس _ امدادها و کمک های غیبی.

4) از نظر قرآن مهم ترین نتایج به دست آمده برای مسلمانان پس از جنگ بدر چه بود؟ (3 مورد)

تمایز جبهه حق از باطل _ تحکیم پایه های توحید و آیین اسلام و شکست کفر و شرک _ رویارویی جبهه ایمان و کفر و برتری ایمان بر تجهیزات نظامی.

5) رسول خدا درباره چه موضوعی در جنگ امد رایزنی کرد؟ پیامدهای آن چه بود؟

چگونگی مقابله با دشمن، پیامبر اعظم پیشنهاد اکثریت مبنی بر جنگ با دشمن در بیرون از شهر را پذیرفت.

6) در جنگ امد چرا پیامبر خدا که مخالف خروج از مدینه بود از شهر خارج شد؟ بزرگ ترین شهید اسلام در این جنگ چه کسی بود و به چه لقب شد؟

به دلیل پذیرفتن پیشنهاد اکثریت مبنی بر اینکه جنگ با دشمن در بیرون شهر انجام شود. بزرگترین شهید اسلام عموی پیامبر و مصعب بن عمر.

7) چرا جنگ امد رخ داد؟

قریش پس از شکست در جنگ بدر به انگیزه انتقام از مسلمانان، به فرماندهی ابوسفیان، مقدمات حمله به مدینه را فراهم آورد.

8) سه دلیل اصلی بازگشت منافقان و شرکت نکردن آنها را در غزوه امد بنویسید.

نادیده گرفتن نظر عبدالله و پذیرفته شدن نظر جوانان در خصوص چگونگی مقابله با دشمن _ ادعای جنگجو نبودن یا جنگ را نوعی خودکشی دانستن _ علم به اینکه جنگی رخ نخواهد داد.

9) عوامل شکست مسلمانان را در جنگ امد از منظر قرآن نام ببرید. (5 مورد)

سستی مبارزان مسلمان _ فرار بسیاری از مسلمانان از جبهه جنگ _ عدم توکل به خداوند _ دنیا طلبی و طمع _ سهل انگاری و بی انضباطی نظامی برخی از مسلمانان.

10) مهم ترین آثار و نتایج جنگ بدر و امد را از منظر قرآن ارزیابی کنید.

بدر: تمایز جبهه حق از باطل، تحکیم پایه های توحید و آیین اسلام و شکست کفر و شرک، رویارویی جبهه ایمان و کفر و برتری ایمان بر تجهیزات نظامی.

احد: فراهم شدن زمینه مناسب برای تبلیغات سوء منافقان، به تردید افتادن برخی از مسلمانان سست اندیشه، عبرت گرفتن مسلمانان که در سایر جنگ ها از میدان فرار نکنند.

11) پنج امداد غیبی ای را که در جنگ بدر و کارزار امد نصیب مسلمانان شد ذکر کنید.

زایل کردن حيله مشرکان _ فرستادن فرشته برای یاری مسلمانان و تقویت روحیه آنها در روز نبرد _ بارش باران در آستانه جنگ _ تعداد دشمنان در نظر مسلمانان کم جلوه داده شد تا روحیه مسلمانان تقویت شود.

12) نقش امدادهای غیبی و چگونگی آن را در جنگ بدر و امد تبیین کنید.

امدادهای غیبی مانع نزاع میان مجاهدان و سستی آنان در راه جهاد شد.

13) هفت عامل مهم شکست از دشمن را با (ویکرد قرآنی برشمارید).

جهل و نادانی نسبت به اهداف جنگ _ دنیا طلبی و تالش برای دستیابی به غنایم جنگی _ نافرمانی از فرمانده و فرار از جنگ _ توفت کمک های مردمی و تامین نشدن نیازهای جنگی _ عجب و غرور _ اعتماد به کافران و پذیرش ولایت آنان _ توکل نکردن به خدا.

14) برداشت خود را از آیه «بسا گروهی اندک که بر گروهی بسیار به اذن خدا پیروز شدند.» بنویسید.

حق همیشه پیروز است حتی اگر دشمن بسیار زیادتر و مجهز تر باشد. اگر امدادهای الهی باشد، در هر نبردی پیروزی همراه است.

درس نهم : جنگ افروزی مشرکان؛ از امزاب تا ابلاغ برائت

جنگ امزاب «فندق» ۲۲۲

جنگ احزاب سومین جنگ تمام عیار مشرکان با رسول خدا بود. رئیس قبیله یهودی بنی نضیر همراه با برخی از سران یهودی که پس از خیانت به مسلمانان و شکست در برابر قدرت اسلام به خیبر پناهنده شده بودند و نیز گروهی از قبیله بنی وائل در مک باقری شدی دار و آنان را به جنگ با پیامبر تشویق کردند و به آنها قول هر نوع همکاری را دادند. از سوی دیگر قریش نیز با هم پیمانان خود رفت و موافقت آنها را جلب کرد. رسول خدا از حرکت قریش آگاهی یافت و بی درنگ شورای نظامی تشکیل داد و خبر وقوع جنگ و وعده پیروزی بر مشرکان را به مسلمانان داد. سلمان فارسی پیشنهاد داد در آن قسمت از اطراف شهر مدینه که مانعی نبود خندق حفر کنند. احزاب متحد از شرق و غرب مدینه به مسلمانان هجوم آوردند ولی به دلیل حفر خندق سپاه احزاب ناگزیر پشت خندق زمین گیر شد. سرانجام قهرمان نامدار سپاه شرک به همراه چند تن فرماندهان شجاع از خندق عبور کردند و با شعارهای توهین آمیز مسلمانان و عقاید آنها را تحقیر می کردند. از میان لشکر مسلمانان فقط علی بن ابیطالب بود که سه بار آمادگی خود را برای رویارویی با عمرو اعلام کرد. علی در جنگ تن به تن بر او غلبه یافت و او را به قتل رساند و سرانجام دشمن عقب نشینی کرد و مسلمانان به پیروزی رسیدند.

عواملی که شرایط را در جنگ امزاب به نفع مسلمانان تغییر داد : سرعت عمل کرد ماموران اطلاعاتی مسلمان _ حفر سریع خندق در مواضع بدون مانع _ اتحاد و اخلاص و ایمان مسلمانان در جهاد _ شجاعت علی بن ابی طالب در کشتن قهرمان عرب _ حمایت خداوند و نزول امداد های غیبی.

جنگ فندق آفرین جنگ رسول خدا با مشرکان نبود ولی نتایج بسیار مهمی داشت : ناکامی قریش و احزاب متحد _ شکسته شدن اعتبار و اقتدار قریش در نزد قبایل عرب _ از بین رفتن امنیت راه های تجاری مکه به شام _ از بین رفتن موقعیت ابوسفیان _ تثبیت قدرت نظامی مسلمانان.

صلح مدیبه یا پیروزی درفشان ۶۲۶

پیامبر اکرم به سبب خوابی که دیده بود قصد داشت با استفاده از فرصت حرام بودن جنگ در ماه های حرام به مکه عزیمت کند و حج عمره به جا آورد. این عمل هم حسن نیت رسول خدا را نشان میداد و هم نوعی نمایش مذهبی بود که اقتدار مسلمانان را در حجاز به نمایش می گذاشت. چون این کار مخفیانه نبود خبرش به قریش رسید و در نزدیکی های مکه پیامبر اطلاع یافته مشترکان از مکه بیرون آمده اند و قصد جنگ دارند. پیامبر برای تحکیم موقعیت و ایجاد روحیه مقاومت در مسلمانان یاران خود را زیر درختی جمع کرد و با آنان پیمان پایداری بست. مسلمانان در این پیمان متعهد شدند در صورت درگیری با مشرکان مکه تا آخرین نفس بجنگند و از میدان کارزار فرار نکنند. درنهایت نماینده ای از قریش با حضرت رسول مذاکره کرد و قرارداد صلح میان طرفین بسته شد که این صلح نامه را علی بن ابیطالب نوشت. بر اساس بندی از صلح نامه حدیبیه مسلمانان می توانستند اسلام را تبلیغ کنند و مردم شبه جزیره نیز می توانستند دعوت اسلام را بدون هیچ منعی بشنوند و در نتیجه با امضای این صلح نامه قریش جامعه اسلامی را به رسمیت شناخت. میتوان گفت که صلح حدیبیه از بزرگ ترین پیروزی های اسلام است.

برخی از مهم ترین آثار بیعت رضوان : رضایت و خشنودی خدا از مومنان - پیروزی مسلمانان در صلح حدیبیه - پیروزی مومنان در جنگ خیبر - بهرهمندی مومنان از غنائم فراوان - اتمام نعمت خداوند بر پیامبر - نزول آرامش بر مومنان از سوی خداوند.

فتح مکه ۶۳۰

پس از انعقاد پیمان صلح حدیبیه دشمنی ها و کارشکنی های قریش و حملات نظامی آنها متوقف و آرامشی برقرار شد. بر اساس یکی از مواد صلح نامه آتش بسی 10 ساله میان مشرکان و مسلمانان برقرار شد. ولی قریش پیمان صلح حدیبیه را نقض کرد. وقتی رسول خدا این خبر را شنید دستور بسیج عمومی داد و افراد زیادی را بسیج کرد. مجاهدان مسلمان خود را به نزدیکی مکه رساندند و در اطراف مکه پراکنده شدند و آتش روشن کردند. ساکنان مکه و وحشت زده شده بودند. ابوسفیان که چاره دیگری نداشت به ظاهر مسلمان شد و رسول الله فاتحانه و در آرامش وارد مسجد الحرام شد.

از منظر قرآن فتح مکه دستاوردهای ذیل را به همراه داشت : آرامش روحی مومنان و اتمام نعمت بر رسول خدا - تحقق وعده های الهی - ثابت شدن حقانیت اسلام و اعتلای توحید و خواری شرک - ایجاد زمینه مناسب برای دوستی میان مسلمانان و اهل مکه.

جنگ منین و طایف ۲۲۲

رسول خدا با آگاهی از حمله سپاهی متشکل از قبیله قدرتمند هوازن و چند قبیله دیگر به سمت آنها حرکت کرد. مسلمانان به تعداد زیاد سپاهیان مغرور بودند به همین دلیل با حمله غافلگیرانه دشمن در آغاز نبرد عقبنشینی کردند. با ایستادگی مسلمانان و امدادهای غیبی علی بن ابیطالب پرچمدار سپاه دشمن را کشت و در نتیجه مسلمانان پیروز شدند.

برائت از مشرکان با مفظ وفای به پیمان ۲۲۲

برائت از مشرکان یعنی نفرت و بغض عملی نسبت به دشمنان خدا، منزوی کردن و ترد عملی خناسان، تردید آفرینان، توطئه گران، منافقان، مشرکان و مستکبران جهان و کناره گیری از آنان.

برائت افزون بر بعد سیاسی و اجتماعی، بعد اعتقادی و تربیتی نیز دارد. شخص مومن نه تنها نباید با دشمنان خدا دوستی کند بلکه باید خط و مشی سیاسی خود را با غیر خودی به گونه ای شفاف و برای همیشه تاریخ مشخص کند.

«سوالات ارزشیابی درس نهم»

1) چگونه تشکیل قدرت امزاب متمد در جنگ فندق و شرایط مساس و شکننده شهر مدینه و (عب و همشت ساکنان آن را بنویسید).

رئیس قبیله یهودی بنی نضیر همراه با برخی از سران یهودی در مکه با قریش دیدار کردند و آنان را به جنگ با پیامبر دعوت کردند. آنها نیز قول همکاری به بزرگان شرک دادند. و به سراغ بقیه قبایل رفتند و آنها را نیز متحد کردند. احزاب متحد از شرق و غرب مدینه به مسلمانان هجوم آوردند و بیست روز مسلمانان در محاصره بودند. مسلمانان در تنگنا قرار گرفتند و دچار وحشت شده بودند.

2) جنگ امزاب پس از کدام واقعه تاریخی (بغ داد) چه کسی مفر فندق را به مسلمانان پیشنهاد داد؟ نتیجه جنگ چه شد؟

جنگ آمد و شکست کافران در آن. سلمان فارسی. مسلمانان پیروز شدند.

3) عبارت «اینک تمام ایمان به مبارزه با تمام شرکت بیرون شد.» از چه کسی و درباره کیست؟ در کدام واقعه تاریخی بیان شد؟

در جنگ احزاب بیان شده و گفته ی پیامبر است هنگامی که امام علی با عمرو وارد نبرد شد.

4) جنگ امزاب را چه کسانی با چه هدفی و چگونه آغاز کردند؟

رئیس قبیله یهودی بنی نضیر همراه با برخی از سران یهودی در مکه با قریش دیدار کردند و آنان را به جنگ با پیامبر دعوت کردند.

5) عوامل ناکامی و شکست سپاه امزاب را نام ببرید. (4 مورد) و برفی از نتایج مهم آن را بنویسید. (5 مورد)

عوامل ناکامی: سرعت عملکرد ماموران امنیتی مسلمان _ حفر سریع خندق در مواضع بدون مانع _ شجاعت علی بن ابیطالب در کشتن قهرمان مشرک عرب _ حمایت خداوند.

نتایج: ناکامی قریش و احزاب متحد _ تثبیت قدرت نظامی مسلمانان _ از بین رفتن موقعیت ابوسفیان _ شکسته شدن اعتبار و اقتدار قریش _ از بین رفتن امنیت راه های تجاری مکه به شام.

6) عوامل پیروزی مسلمانان را در جنگ امزاب ذکر کنید. همچنین نقش علی بن ابیطالب و نیز امدادهای غیبی را در پیروزی مسلمانان بنویسید.

عوامل: سرعت عملکرد ماموران امنیتی مسلمان _ حفر سریع خندق در مواضع بدون مانع _ شجاعت علی بن ابیطالب در کشتن قهرمان مشرک عرب _ حمایت خداوند.

امام علی با قهرمان عرب مبارزه کرد و او را کشت و همین رعبی در دل مسلمانان ایجاد کرد. باد یرد _ نزول مائکة _ توفان شدید در شب از جمله امدادهای غیبی بود.

7) آیه «لقد رضی الله عن المومنین اذ یبایعونک» به کدام واقعه تاریخی اشاره میکند؟ توضیح دهید چرا و چگونه این واقعه زمینه ساز فتح بزرگ مکه شد؟

صلح حدیبیه. پس از اینکه کافران این پیمان را زیر پا گذاشتند، پیامبر مکه را فتح کرد.

8) مفاد صلح نامه مدیبیه چیست؟ (3 مورد)

مسلمانان میتوانند اسلام را تبلیغ کنند _ شبه جزیره می توانستند تبلیغ اسلام را بدون هیچ منعی بشنوند _ جامعه اسلامی به رسمیت شناخته شد.

9) چالش برانگیز ترین مواد صلح مدیبه چه بود؟ دلیل اصلی مخالفت بزرگان صما به با آن چه بود؟

در بندی از این قرارداد آمده بود که اگر از قریش کسی بدون اذن ولی خود نزد پیامبر آید، باید او را به مکه بازگردانند ولی اگر مسلمانی نزد قریش برود او را باز نمیگردانند.

چرا که پس از این صلح، اوضاع به نفع مسلمانان به وضوح تغییر یافت و از بزرگ ترین پی روزی های اسلام بود.

10) صلح مدیبه و نتایج سیاسی و اجتماعی آن را توضیح دهید. برفی از مهم ترین آثار آن را با

(ویکرد قرآنی توصیف کنید. (4 مورد)

اعتراف به قدرت روز افزون مسلمانان _ به رسمیت شناختن حکومت اسلامی رسول خدا از سوی مشرکان _ ایجاد فضایی امن برای دعوت به اسلام _ فراهم شدن زمینه مناسب برای گسترش اسلام.

11) اقدامات اساسی رسول الله پس از آتش بس ده ساله میان مسلمانان و مشرکان چه بود؟ نام ببرید.

هیئت های تبلیغی متعددی به مناطق مختلف جهان فرستاد _ رسالت جهانی خود را با قدرت بیشتری اجرا کرد _ بسیاری از قبایل دشمن اطراف مدینه را خلع سلاح کرد.

12) چرا با وجود پیمان ترک مفاصمه میان پیامبر و مکیان آن مضرت مکه را فتح کرد؟

مشرکان پیمان حدیبیه و صلح را زیر پا گذاشتند.

13) تدبیر نظامی رسول خدا در جریان فتح مکه برای ایجاد رعب در دل مشرکان چه بود؟

آتش روشن کردن در اطراف مکه و بر روی بلندی ها.

14) چرا پیامبر خدا در جریان فتح مکه به سه گروه امان داد؟ نام آن سه گروه چیست؟

پیامبر فاتحانه وارد مسجدالحرام شد و مکه بدون خونریزی فتح شد. پیامبر فرمان عفو عمومی داد و در نهایت معاویه، ابوسفیان و دیگر قریشیان را آزاد کرد.

15) مضرت ممد در جریان فتح مکه با معاویه و ابوسفیان چگونه رفتار کرد؟

با او گفت و گو کرد و از او خواست تا مسلمان شود.

16) چگونه فتح مکه را توضیح دهید؟ و پنج دستاورد مهم آن را از منظر قرآن نام ببرید؟

سران شرک مکه پیمان حدیبیه را شکستند. رسول خدا با شنیدن این خبر دستور بسیج عمومی داد. مسلمانان خود را به نزدیکی مکه رساندند و در اطراف آن پراکنده شدند و آتش روشن کردند و همین موضوع سبب هراس مشرکان شده بود. ابوسفیان چاره ای جز مسلمان شدن ندید و به ظاهر مسلمان شد. پیامبر بت های مکیان را یکی پس از دیگری شکست و مکه بدون خون و خونریزی فتح شد.

دستاورد : آرامش روحی مومنان - تحقق وعده های الهی - گرایش مردم به اسلام و گسترش اسلام - آموزش و رستگاری مومنان و تکفیر گناهان آنان - ایجاد زمینه مناسب برای دوستی میان مسلمانان و اهل مکه.

17) ز نظر قرآن چرا در ابتدا مسلمانان در جنگ منین شکست خوردند؟ (رسول خدا از فمس غنایم

به عنوان نزدیک سافتن قلوب، برای چه کسانی در نظر گرفت؟

مسلمانان به بسیاری سپاه خود مغرور بودند. ابوسفیان و دو پسرش یزید و معاویه.

18) برائت از مشرکان پیست و ابعاد سیاسی، اجتماعی، تربیتی و اعتقادی آن را توضیح دهید.

بیزاری و نفرت و بغض عملی نسبت به دشمنان خدا، منزوی کردن و طرد کردن عملی خناسان و... شخص مومن نه تنها نباید با دشمنان خدا دوستی کند، بلکه باید خط و مشی سیاسی خود را با غیر خودی برای همیشه تاریخ مشخص کند.

درس دهم : یهودیان در تراز قرآن

یکی از عوامل گرایش قبیله اوس و خزرج به اسلام پیشگویی همراه با تهدید اخبار یهود از بعثت آخرین پیامبر خدا بود چرا که نام ایشان در تورات و انجیل آمده بود. علاوه بر آن آنها از الهی بودن قرآن و نزول آن از جانب خداوند آگاه بودند و به حقانیت پیامبر اقرار داشتند چرا که خداوند بعثت محمد را بشارت داده بود و از آنها در خصوص حضرت محمد تعهد گرفته بود.

انگیزه ها و اهداف مخالفت یهودیان؟؟؟

در اوایل هجرت یهودیان با مسلمانان روابطی عادی داشتند اما هنوز زمان چندانی از هجرت پیامبر به مدینه سپری نشده بود که تغییر روش دادند و پنهان و آشکارا در برابر آیین جدید کارشکنی کردند.

برخی از مهمترین انگیزه های مخالفت یهود با اسلام عبارتند از : حسادت _ تفکر نژادپرستانه داشتن و قوم خود را برگزیده پنداشتن _ حق ناپذیری و روی برتافتن از اسلام _ دنیا طلبی و منفعت پرستی علاقه شدید به جمع آوری ثروت کبرورزی _ تضعیف یهودیان و به خطر افتادن موقعیت آنان _ تغییر قبله از بیت المقدس به کعبه.

روش ها و شیوه های مخالفت یهودیان : مسلمانان را در تنگنای اقتصادی قرار دادن _ قرض مسلمانان را نپرداختن _ امانت آنان را بازنگرداندن _ خدا را نیازمند و خود را توانگر دانستن _ جاسوسی در امور مسلمانان و افشای اسرار نظامی و عملیاتی مسلمانان برای اشراف متعصب قریش و مشرکان مکه _ بهانه های عجیب و درخواست های نامعقول و غیر منطقی _ زنده کردن کینه های قدیمی میان اوس و خزرج _ تکذیب رسالت پیامبر _ توطئه برای اخراج پیامبر از مدینه _ توطئه برای ترور پیامبر _ جنگ و درگیری نظامی به هدف براندازی نظام اسلامی.

«سوالات ارزشیابی درس دهم»

1) از نظر قرآن، پنج صفت و ویژگی یهودیان را در فصوص رسول خدا بنویسید.

کتمان صفات پیامبر _ بخل ورزیدن در صفات پیامبر _ کتمان رسالت پیامبر _ انکار رسالت پیامبر _ امتناع از پذیرش پیامبر.

2) از نظر قرآن مهم ترین انگیزه های یهودیان برای مخالفت با رسول خدا چیست؟ (5 مورد)

حسادت _ حق ناپذیری و روی برتافتن از اسلام _ کبر ورزی _ دنیا طلبی _ منفعت پرستی.

3) در فصوص احساس خود برتر بینی و تفکر نژادپرستانه یهود و اینکه خود را قوم برگزیده میدانستند، توضیح دهید.

یهودیان انتظار داشتند رسول خدا از نسل حضرت اسحاق باشد ولی ایشان از نسل حضرت اسماعیل است بنابر مخالفت نهادند. احساس برتری بر دیگران و خود محوری از جمله انگیزه هایی بود که آنها را واداشت اسلام را نپذیرند و با آن مخالفت کنند. بهشت و سرای آخرت را منحصر به یهود می دانستند، دوستی خدا را منحصر به یهود میدانستند، تمامی منافع مادی و معنوی را منحصر به یهود میدانستند.

4) آیه «موتوا بغیظکم» به چه گروهی اشاره می کند؟ آثار مسادت آنان از نظر قرآن چه بود؟

یهودیان. سبب کفرشان شد. آنها را از مسیر ایمان به پیامبر دور کرد. آنان را با کافران همسو کرد. باعث شد عقاید آنان را تصدیق کند.

5) به نظر شما چرا قرآن درباره یهودیان میفرماید: «لتجدن اشد الناس عداوه للذین آمنوا الیهود.»؟

زیرا آنان در برابر آیات الهی کبر می ورزیدند و با مسلمانان دشمنی و خشونت می کردند.

6) از نظر قرآن چگونه دنیا طلبی، منفعت پرستی، علاقه شدید یهودیان به جمع آوری ثروت، سبب

مخالفت با دین مسلمانان شد؟

آنان برای دستیابی به متاع دنیایی سوگند ناحق می خوردند و برای کسب منافع دنیایی، آخرت خود را میفروختند. به دلیل دنیا گرایی مدارا فراموش کرده بودند.

7) یکی از شیوه های مخالفت یهودیان با دین اسلام تضعیف پایه های ایمانی مسلمانان بود. آن

را در قالب مثال توضیح دهید.

برخی از احبار یهود نقشه ای ماهرانه را طرح ریزی کردند. قرار گذاشتند اول صبح به ظاهر اسلام روی آورند و در پایان روز از رسول خدا اعلام بیزاری کنند تا از این راه مسلمانان را سردرگم و در آنان تردید ایجاد کنند.

8) چرا تغییر قبله از بیت المقدس به کعبه سبب مخالفت یهودیان با رسول الله شد؟

علمای یهود را آزمایش میکرد و میتوانست اتمام حجتی بر آنان باشد، چراکه در کتاب های خود خوانده بودند که رسول خدا به سوی دو قبله نماز می خواند؛ در چنین صورتی حقانیت رسول خدا نیز برای سایر افراد به اثبات می رسید.

9) هفت شیوه مخالفت یهودیان را با خانم پیامبران ذکر کنید. آیا در جهان معاصر نیز میتوان

چنین روش هایی را ردیابی کرد؟ توضیح دهید.

مسلمانان را در تنگنای اقتصادی قرار دادن. شبهه افکنی. ایجاد تفرقه میان اوس و خزرج و مهاجر و انصار. اغواگری و طغیان و فتنه انگیزی. جاسوسی در امور مسلمانان. تالش برای تضعیف پایه های ایمانی مسلمانان. تکذیب رسالت پیامبر.

10) برداشت خود را در خصوص آیه «و لن ترضى عنك اليهود و الالنصارى متى تتبع ملتهم» توضیح دهید.

برای بازگرداندن مومنان از ایمان خود توطئه می کردند چراکه آنها ناخرسند بودند و خشنودی و رضایت یهود از پیامبر در گروی پیروی از آیین آنان بود.

درس یازدهم : مواجهه یهودیان با حکومت نبوی

برفورد مسالمت آمیز ۲۲۲

بر اساس پیمانی که رسول خدا اندکی پس از هجرت به یثرب با هدف فراخوانی یهودیان به اسلام بسته بود، با آنها با ملایمت رفتار کرد و همواره بر این حقیقت تکیه داشت که دعوت اسلام در اساس دعوت به یگانگی پروردگار یکتا است. بر اساس این پیمان یهودیان در مقابل برخورداری از امنیت و حفظ حقوق شهروندی متعهد شدند که هیچ اقدامی پیامبر و مسلمانان انجام ندهند اگر خلاف آنچه عهد کرده اند انجام دادند، پیامبر نیز در مجازات آنها آزاد باشد.

برفورد فکری و اعتقادی و جدال امسن ۲۲۲

شکست سخت مسلمانان در جنگ احد بر موقعیت دولت مدنی در میان ساکنان یهودی مدینه و حجاز، اعراب بدلی پیرامون مدینه که متمایل به غارت و چپاول بودند تاثیر نامطلوبی برجای گذاشت. خداوند با نزول آیاتی از اهل کتاب خواست وحدت با یکدیگر را درک کنند و تعارض هایشان را با بت پرستان شناسایی کنند. اما در این راستا هر چقدر پیامبر بیشتر تالش می کرد آنان نیز بیشتر می کشیدند تا باورهای اسلامی را بی اعتبار جلوه دهند. سیاستمداران های پیامبر با یهودیان مدینه در اوج تالش های تخریبی آنان علیه دولت اسلامی مدینه و عقاید و باورهای مسلمانان فضای پر التهاب مدینه را آرام نکرد.

برفوردهای نظامی ۲۲۲

از ظاهر آیات قرآن آشکار می شود که پیامبر خدا فناور چگونگی رفتار و عملکرد حمیدیان و اهل کتاب موضوع خود را در برابر آنان تغییر میداد و گاه موضع شدیدتری می گرفت. رسول خدا نخست با فرمان خداوند از لغزش های آنان چشم پوشی کرد و مسلمانان را به استقامت در برابر اهل کتاب فرمان داد. با ادامه مخالفت آنها کعبه را قبله مسلمانان تعیین کرد و از آن فاصله گرفت و در مرحله بعد به دستور خداوند از مسلمانان خواست با آنان قطع رابطه کنند. در آخرین مرحله و زمانی که یهودیان دست به شمشیر برده بودند بر اساس پیمان های منعقد شده پیامبر با آنها آغاز به جنگ کرد و فتنه آنان را فرو نشاند.

جنگ بنی قینقاع ۶۶۶

قبیله یهودی بنی قینقاع پیمانی را که با مسلمانان بسته بودند نقض کردند و پس از آن رسول خدا به آن ها اخطار کرد که دست از دشمنی با مسلمانان بردارند ولی آنان اخطار پیامبر را جدی نگرفتند و به کینه جویی خود ادامه دادند. در پایان یهودیان بنی قینقاع که ترس و وحشت سراسر ورودشان را گرفته بود سلاح های خود را تحویل دادند و از مدینه خارج شدند.

جنگ بنی نضیر ۶۶۶

چند ماه پس از جنگ احد رسول خدا در تالش برای گسترش اسلام در میان بدویان، دو گروه از معلمان و مربیان قرآن را به بادی فرستاد تا به آنان قرآن بیاموزند. در آن زمان افرادی با تحریک قریش و متحدان یهودی مدنی به شهادت رسیدن اخبار بزرگان یهودی بنی نضیر را در این اندیشه انداخت که پیامبر را به قتل برسانند. پس از روشن شدن همه چیز بر پیامبر، به آنها 10 روز مهلت داد تا مدینه را ترک کنند وگرنه کشته خواهند شد آنها به اخطار پیامبر عمل نکردند و در نتیجه شکست خوردند.

جنگ بنی قریظه ۶۶۶

در جریان این جنگ یهودیان به تحریک رئیس قبیله بنی نضیر مسلمانان خیانت کردند و پیمان خود را نقض کردند. وقتی اوضاع بر مسلمانان آشکار شد، روحیه ی بسیاری از آنها در وضعیت بسیار نامناسبی قرار داشت. پس از شکست و عقب نشینی سپاه احزاب متحد رسول خدا به سراغ بنی قریظه رفت تا کارشان را یکسره کند و سپاه مسلمان عصر همان روز قلعه بنی قریظه را محاصره کرد.

جنگ خیبر ۶۶۶

یهودیان ساکن قلعه های خیبر از شکست قبیله های سه گانه یهودی مدینه کینه به دل داشتند آخرین یهودیان بودند که به جنگ با پیامبر برخاستند. یهودیان خیبر در این نبرد به سختی مقاومت کردند ولی پیامبر برای تصاحب آن قلعه گروهی را به فرماندهی برخی از صحابه به آنجا فرستاد. پیامبر پس از فتح قلعه ها و شکست یهودیان با درخواست آنان مبنی بر ماندن در منطقه و کشت و زرع اراضی و پرداخت نصف محصول سالانه به مسلمانان موافقت کرد.

فدک؛ نمادی از معنای عظیم: پس از شکست خیبریان یهودیان فدک و تیما نیز با رسول خدا پیمان ای همچون خیبریان بستند تا از امنیت جامعه اسلامی برخوردار شوند به همین دلیل فدک بدون جنگ فتح شد.

1) نمونه هایی از برفورد های فکری و عقیدتی یهودیان را با پیامبر اعظم بنویسید.

علیه مسلمانان و آیین آنان تبلیغات وسیعی کردند، باورهای اسلامی را بی اعتبار جلوه دادند، مسلمانان را برای نماز مسخره می کردند، رسالت پیامبر را انکار میکردند.

2) چهار مورد از برفوردهای نظامی یهودیان را با پیامبر اعظم نام ببرید و به دلفواه یکی را توضیح دهید.

جنگ بنی نضیر _ جنگ بنی قینقاع _ جنگ بنی قریظه _ جنگ خیبر.

جنگ بنی قینقاع : قبیله یهودی بنی قینقاع پیمانی را که با مسلمانان بسته بودند نقض کردند و پس از آن رسول خدا به آن ها اخطار کرد که دست از دشمنی با مسلمانان بردارند ولی آنان اخطار پیامبر را جدی نگرفتند و به کینه جویی خود ادامه دادند. در پایان یهودیان بنی قینقاع که ترس و وحشت سراسر ورودشان را گرفته بود سلاح های خود را تحویل دادند و از مدینه خارج شدند.

3) چرایی، مگونگی و نتایج غزه بنی قینقاع را تبیین کنید و نظر قرآن را درباره آن بنویسید.

پس از پیروزی مسلمانان در جنگ بدر، قبیله بنی قینقاع که شجاع ترین یهودیان ساکن مدینه بودند، پیمانی که با مسلمانان بسته بودند نقض کردند. آنها هشدار پیامبر مبنی بر دست برداشتن از دشمنی با آنها را نادیده گرفتند و به کینه جویی خود ادامه دادند. خداوند اطمینان داد که هیچ زیانی به مسلمانان نخواهد رسید. در نتیجه یهودیان که ترس وجودشان را فرا گرفته بود سلاح های خود را تحویل دادند و از مدینه خارج شدند.

4) سبب افراج یهود بنی نضیر از مدینه چه بود؟ عاقبت یهودیان بنی نضیر و رئیس آنان چه شد؟

ارتباط داشتن با مشرکان مکه _ نقض پیمان _ توطئه قتل _ خطر ساز بودن وجود آنها برای مسلمانان. سرانجام بعد از مهلت 10 روزه پیامبر به آنها در جنگ شکست خوردند.

5) عوامل شکست یهودیان بنی نضیر از منظر قرآن کدام است؟ (3 مورد)

امدادهای غیبی مسلمانان _ ایجاد ترس و هراس در دل یهودیان بنی نضیر _ مخالفت یهود بنی نضیر با خدا و رسول و غفلت از قدرت خدا.

6) پیرایی، چگونگی و آثار غزوه بنی نضیر را تبیین کنید و نظر قرآن را درباره آن توضیح دهید.

چند ماه پس از غزوه احد، رسول خدا برای گسترش اسلام در میان بدویان، دو گروه از معلمان و مربیان قرآن را با تقاضای دو دسته از بدویان به بادیه فرستاد تا به آنان قرآن بیاموزند. در آن زمان تعداد زیادی با تحریک قریش و متحدان یهودی به شهادت رسیدند. بزرگان یهودی بنی نضیر در اندیشه قتل پیامبر بودند. پس از روشن شدن ارتباط آنان با مشرکان، نقض پیمان و توطئه قتل پیامبر به آنان مهلت داد تا از مدینه خارج شوند ولی آنان چنین نکردند و درنهایت شکست خوردند.

7) عملکرد یهودیان ساکن مدینه را در سال های اول تا پنجم هجرت با رسول الله چگونه ارزیابی میکنید؟

نخست برخورد مسالمت آمیز بود که پیامبر با آنان با مسالمت رفتار می کرد. مرحله بعدی جدال احسن و برخورد فکری و اعتقادی بود که یهودیان در تالش بودند که باورهای اسلامی را بی اعتبار جلوه دهند. مرحله آخر برخورد نظامی بود که با مسلمانان وارد درگیری نظامی شدند.

8) پیرایی، چگونگی و آثار غزوه فبیر را تبیین کنید و نظر قرآن را درباره آن شرح دهید.

ساکنان مدینه برای یهودیان خیبر جاسوسی می کردند. یهودیان ساکن قلعه های خیبر از شکست های قبلی کینه به دل داشتند و با مسلمانان به جنگ برخاستند. به سبب کارشکنی های آنها و تهدید حمله به مدینه، پیامبر پس از صلح حدیبیه و بیعت مسلمانان حاضر در این صلح، روانه خیبر شد و پیشنهاد کسانی را که تخلف کرده و در حدیبیه حضور نداشتند برای شرکت در جنگ خیبر نپذیرفت. یهودیان خیبر در این نبرد بسیار مقاومت کردند ولی در پایان مسلمانان پیروز شدند. خداوند وعده پیروزی را به مسلمانان داده بود.

9) پیرایی، چگونگی و نتایج غزوه بنی قریظه را تبیین کنید و نظر قرآن را درباره آن توضیح دهید.

یهودیان با تحریک رئیس قبیله بنی نضیر به مسلمانان خیانت کردند و پیمان خود را نقض کردند. پس از آگاهی مسلمانان از وضع موجود، روحیه شام تضعیف شد و وارد درگیری شدند و مسلمانان قلعه بنی قریظه را محاصره کردند. درنهایت مسلمانان پیروز شدند.

10) چرا پیامبر خدا از شرکت برخی مومنان در غزوه فبیر ممانعت کرد؟

به سبب کارشکنی های آنها و تهدید حمله به مدینه، پیامبر پس از صلح حدیبیه و بیعت مسلمانان حاضر در این صلح، روانه خیبر شد و پیشنهاد کسانی را که تخلف کرده و در حدیبیه حضور نداشتند برای شرکت در جنگ خیبر نپذیرفت.

11) چرا رسول خدا فدک را به حضرت زهرا بخشید؟

فدک بدون جنگ فتح شد و نصف درآمد آن به رسول خدا اختصاص یافت. در نتیجه با نزول آیه 26 سوره اسرا فدک به حضرت فاطمه بخشیده شد.

درس دوازدهم : منافقان در تراز قرآن

بحث درباره نفاق و منافقان بسیار ضروری و مهم است. زیرا در هر برهه ای از تاریخ منافقان می توانند تاثیر بسیار ناپسندی در جامعه اسلامی بگذارند. منافق مصداق های متعددی دارد برای نمونه بر اساس روایات اسلامی کسی که در امانت خیانت کند و به هنگام سخن گفتم دروغ بگوید بر خلاف وعده عمل کند منافق است. به تعبیر قرآن نیز منافق سرسخت ترین دشمن مومن است و در پایین ترین درجات دوزخ قرار دارد. از منظر قرآن منافق کسی است که از دایره ایمان و حیات معنوی خارج شده است.

قرآن مجید دلیل ناشناخته ماندن منافقان صدر اسلام را دو چیز میداند :

دوری منافقان بادیه نشین از مدینه _ مهارت منافقان داخل مدینه.

علت اصلی ایجاد نفاق در مدینه را می توان به قدرت رسیدن دولت نبوی و سازمان سیاسی و اجتماعی آن دانست. علاوه بر آن در دوره حیات رسول خدا سه گروه دیگر نیز منافق بودند اگر چه به نفاق شهرت نداشتند: کسانی که اساساً باوری به اسلام نداشتند و به پیروی از رئیس قبیله مسلمان شده بودند _ کسانی که به طمع قدرت و ثروت مسلمان شده بودند _ کسانی که بسیار زیرک بودند و قبل از هجرت با برنامه ریزی مسلمان شده بودند.

اوصاف و ویژگی های منافقان؟؟؟

ترس و بزدلی یکی از نشانه های بارز منافقان است از این رو به هنگام خطر و در شرایط بحرانی تعادل خود را از دست میدهند و وحشت قلبی سراسر وجودشان را می گیرد _ آنان همواره دشمن را قوی تر از خود می پندارند و برخلاف نظر و گفتار، در عمل به غیر از تعدادی اندک اهل نبرد و استقامت نیستند و زود از میدان به در میروند _ منافقان به همه سوء ظن دارند و هرصدایی از هرکس و هرکجا برخیزد به زیان خویش میپندارند _ از منظر قرآن، منافق فاسق است و در ردیف مشرکان قرار دارد و آنها برادران کفارند از این رو منافقان و کافران نه تنها در یک ردیف جای دارند بلکه منافقان همان کافران اند _

منافقان از هوس های خود پیروی می کنند، باطنشان پلید و روحشان بیمار است دلہایشان مرده و مریض شده است و خدا نیز برمرض شان می افزاید.

اهداف و انگیزه های منافقان

ایجاد اختلاف و دو دستگی در میان مسلمانان و فساد و فتنه گری در روی زمین _ ایجاد جنگ روانی در میان مسلمانان در شرایط حساس و شکننده و تضعیف روحیه آنان _ ایجاد پایگاه به منظور درگیری پنهان و آشکار و حتی درگیری های نظامی با خدا و رسول او _ آسیب رساندن به جامعه اسلامی و براندازی حکومت اسلامی _ محروم کردن مردم از هدایت الهی و ترویج کفر.

روش ها و شیوه های منافقان

از نشانه های همیشگی جریان نفاق دروغگویی است. از این رو دروغ ابزار کار منافقان است _ آنها وعده دروغ می دهند و سوگند دروغ نیز می خورند _ آنان در مواقع حساس و غبار آلوده فتنه شایعه پراکنی میکنند تا روحیه مسلمانان تضعیف شود _ پیمان شکنی از شیوه های بارز منافقان است _ نان را به نرخ روز میخورند و از این روش برای دستیابی به منافع مادی استفاده میکنند _ منافقان از تهمت و افترا دست بر نمی‌دارند حتی برای مخدوش کردن حیثیت رسول خدا به همسرانشان تهمت زنا می زنند _ منافقان دورو و دو چهره هستند و یا کاری را سرلوحه کار خود قرار میدهند _ آنها واژه های مقدس را دستاویز قرار میدهند و با مقدسات دینی شوخی میکنند.

«سوالات ارزشیابی درس دوازدهم»

1) منافق چه کسی است؟ از نظر دلیل ناشناخته ماندن آنها در صدر اسلام چه بود؟

منافق کسی است که در امانت خیانت می کند، دروغ میگوید، برخالف وعده عمل کند. بعضی از آنها به ظاهر مسلمان شده بودند یا قبل از هجرت با برنامه ریزی مسلمان شده بودند.

2) اوصاف و ویژگی های منافقان و جریان نفاق را از منظر قرآن ذکر کنید. (5 مورد)

ترس و بزدلی _ قوی تر پنداشتن دشمن _ سوء ظن نسبت به همه _ دنیاطلبی و رفاه زدگی _ بخل.

3) به نظر شما چرا منافقان همیشه ترسان اند؟

به هنگام خطر و شرایط بحرانی تعادل خود را از دست میدهند و چشمانشان در حلقه میچرخد و وحشت قلبی آنان را فرا می گیرد.

4) قرآن کریم در فصوص فسق و ایمان منافقان چه میفرماید؟

منافق فاسد است و در ردیف مشرکان قرار دارد. آنها برادران کفاراند. منافقان و کافران نه تنها در یک ردیف جای دارند بلکه منافقان همان کافران اند.

5) از نظر قرآن منافقان درباره انفاق چه نظری دارند؟

از نظر امام انگیزه انفاق مهم نیست بلکه میزان آن مهم است، با کراهت انفاق می کنند، انفاق آنها دروغین است و انفاقشان پذیرفته نیست.

6) اهداف و انگیزه های مخالفت منافقان با رسول اهل را از منظر قرآن ذکر کنید. (4 مورد)

ایجاد اختلاف و دو دستگی میان مسلمانان _ ایجاد جنگ روانی در میان مسلمانان _ ایجاد پایگاه به منظور درگیری پنهان و آشکار _ آسیب رساندن به جامعه اسلامی.

7) مهم ترین روش های مخالفت با رسول خدا را از منظر قرآن ذکر کنید. (5 مورد)

دروغ گویی _ وعده دروغ دادن _ تهمت و افترا _ نان به نرخ روز خوردن _ شایعه پراکنی کردن.

8) به نظر شما علت دروغگویی منافقان چیست؟

با استفاده از دروغ سعی در ایجاد نفاق و دودستگی و شایعه پراکنی دارند و هدفشان نابودی امت اسلامی است.

9) به نظر شما چرا منافقان دو چهره هستند و ریاکاری را سرلوحه کار خود قرار میدهند؟

برای پیشبرد منافع خود کارهایی میکنند و حرف هایی میزنند که برخلاف اعتقادشان است. هدفشان فقط رسیدن به خواسته هایشان است.

10) از منظر قرآن دوستان واقعی منافقان چه کسانی هستند؟

کافران. آنها روابط مخفیانه دارند و با وعده های خود کافران را امیدوار میکنند.

11) چرا شیوه منافقان استفاده از ابزار دین و مقدسات دینی است؟

برای فریفتن مسلمانان تا آنان را تحت تاثیر قرار دهند. در واقع آنان برای ضربه زدن به مسلمانان ابزار دینی را به کار میگیرند و از مسجد و محل عبادت به عنوان مرکز توطئه استفاده میکنند.

12) چرا منافقان از درگیری صریح با جبهه باطل روی گردان اند؟

اصولاً رمز موفقیت خود را در شرکت نکردن در جنگ، فرار از آن و نکات از مرگ میدانند.

درس سیزدهم : عملکرد منافقان در برابر حکومت نبوی

در نگاه منافقان، هدف وسیله را توجیه می کند. بنابراین آنچه برای آنان اهمیت دارد، رسیدن به اهدافشان است؛ از این رو با هر جبهه و دسته ای اعم از یهود و مشرک و کافر برای رسیدن به مقاصدشان استفاده میکنند.

عملکرد منافقان در دوره ی مدنی : جنگ احد - بنی مطلق - جریان افک - نبرد احزاب - غزوه تبوک - مسجد ضرار.

منافقان در جبهه ی احد

شکست سنگین قریش در جنگ بدر بر منافقان بسیار گران آمد و از سویی پیروزی مسلمانان در غزوه بدر اعتبار مومنان را نزد قبایل اطراف مدینه چند برابر کرده بود؛ به همین دلیل جنگ احد برای مسلمانان و مشرکان اهمیت زیادی داشت.

عملکرد منافقان در جنگ احد را میتوان چنین بیان کرد :

منافقان در میان مردم حضور داشتند و تالش میکردند که مومنان را از عقیده شان بازدارند - منافقان در این جنگ بهانه جویی می کردند و سویی شرکت در میدان جنگ را خودکشی میدانستند - منافقان پس از شکست در جنگ احد بر ضد پیامبر و مومنان تبلیغات کردند و بر غم و اندوه ساکنان مسلمان مدینه می افزودند - در پیکار احد نابودی یا بقای اسلام برایشان اهمیتی نداشت چراکه آنها به فکر جان خود بودند - منافقان شهدای احد را با تحلیل نادرست خود مرده میپنداشتند.

جنگ بنی مصطلق ۲۲۲

در جریان این جنگ و حوادث پس از آن با نمونه هایی از تجدید عصیبت جاهلی، حسدورزی، کینه توزی و عصیبت‌های قومی مواجه میشویم. زمانی که رسول خدا آگاه شد و بدویان بنی مصطلق قصد هجوم به مدینه را دارند به سرعت برای رفع این خطر اقدام کرد و آنها را شکست داد و تعدادی از مردان و زنان را به اسارت گرفت اما در راه بازگشت به مدینه عصیبت قومی مهاجران و انصار نزدیک بود رشته وحدت میان آنها را از هم بگسالتند. در این میان برخی از بزرگان مهاجر و انصار نیز که هنوز جوهر عربیت در آنها زنده بود، به جای ختم غائله شرایط ستیز با یکدیگر را فراهم کردند. وقتی خبر درگیری مهاجر و انصار به گوش پیامبر رسید ایشان با درایت تمام کوشی تا با فرمان حرکت سپاه به این قائله خاتمه بخشد. با تدبیر پیامبر منازعه میان مهاجر و انصار خاتمه یافت.

افک؛ آزمونی برای جامعه دین مدار ۲۲۲

جسارت منافقان به حدی رسید که به یکی از همسران پیامبر اکرم تهمت زنا زدند. گروهی از مسلمانان نسبت به شایعه افک تردید داشتند و به طور صریح آن را رد نکردند تا اینکه خداوند افشاگری کرد و با نزول آیه افک این تهمتها خاتمه یافت.

این ماجرا آثاری برای جامعه ی اسلامی به همراه داشت : بدگمانی مومنان نسبت به همسران پیامبر _ هتک حرمت پیامبر خدا _ هتک حرمت همسر پیامبر _ محرومیت تهمت زندگان از فضل و رحمت الهی.

جنگ امزاب میدان مانور منافقان ۲۲۲

برش قبل از جنگ احزاب و در ابتدای آن به قدری به پیروزی خود مطمئن بود که فقط به چگونگی تقسیم اموال اسیران جنگی می اندیشید.

بطور کلی عملکرد منافقان را در جنگ امزاب می توان چنین به تصویر کشید : قبل از وقوع جنگ و عده پیروزی خدا و رسول را فریبی بیش نمیدانستند _ پس از شنیدن خبر وقوع جنگ، وحشت بسیار سراسر وجودشان را فراگرفت و چشم هایشان در اثر ترس در حدقه میچرخید _ منافقان در این نبرد به یهودیان روی آورده اند و هماهنگ با آنها دست به فعالیت تبلیغی بر ضد مسلمانان زدند _ منافقان می کوشیدند مسلمانان سست ایمان را جذب کنند و از آنها می خواستند دست از جهاد بردارند _ منافقان پس از برطرف شدن ترس از جنگ با زبان های تند خود به مسلمانان طعنه می زدند _

منافقان به هنگام جنگ متزلزل و سست اراده بودند در صورتی که قبل از اذان تعهد داده بودند که از میدان کارزار نگریزند.

جنگ تبوک؛ کودتای خزنده ۶۲۶

تقریباً تا سال نهم هجری حکومت مسلمانان سراسر حجاز را در بر گرفته بود. در همان سال به پیامبر گزارش دادند که امپراتور روم آماده حمله به مدینه است. هرقل تعدادی از قبایل عرب را نیز در این حرکت با خود متحد کرده بود. اینها در حالی بود که جنگ های پیشین تازه به پایان رسیده بود و خسارت های آن در میان مسلمانان دیده می شد. پیامبر اعلام بسیج عمومی کرد. در واقع می توان گفت منافقان در جریان تبوک کودتای خزنده را طرح ریزی کرده بودند چرا که آنها قبل از جنگ به شدت کوشیدند تا بسیج عمومی صورت نگیرد و پس از آن نیز بسیار تالش نافرجام کردند.

از جمله کارشکنی های آنها برای جلوگیری از شرکت مردم در این نبرد: استهزای خدا و رسول و آیات الهی _ تضعیف روحیه مومنان و ایجاد ترس و وحشت در آنان _ زمانی که مسلمانان به تبوک رسیدند از سپاهیان روم خبری نبود در نتیجه به سوی مدینه بازگشتند و تعدادی از منافقان در بازگشت از جنگ تبوک توسعه قتل پیامبر را برنامه ریزی کردند _ عواملی که سبب تخلف عده ای از مسلمانان از شرکت در جنگ تبوک شد _ راحت طلبی برخی از مسلمانان _ تحیر و سرگردانی منافقان _ مشقت آمیز بودن و سختی راه _ بی ایمانی منافقان.

مسجد ضرار؛ نمادی از جنگ نرم ۶۲۶

هدف منافقان از ساختن مسجد: زیان رساندن به مسلمانان _ تقویت مبانی کفر و تالش برای بازگرداندن مردم به دوران جاهلیت _ ایجاد دو دستگی در میان صفوف مسلمانان.

«سوالات ارزشیابی درس سیزدهم»

1) نقش منافقان را در جنگ امد با (ویکرد قرآنی ذکر کنید).

منافقان در میان مسلمانان حضور داشتند و تالش می کردند که مومنان را از عقیده شان باز دارند. منافقان در پیکار احد بهانه جویی میکردند و شرکت در جنگ را خودکشی می دانستند. پس از شکست مسلمانان در جنگ احد، بر ضد پیامبر و مومنان تبلیغات کردند. نابودی یا بقای اسلام برایشان اهمیتی نداشت و شهدا را با تحلیل نادرست خود مرده می پنداشتند.

2) عملکرد منافقان را در جنگ بنی مطلق تحلیل کنید. از نظر قرآن تهدید و طرح اقتصادی آنان درباره رسول خدا و مسلمانان چه بود؟

در این جریان با عصبیت های جاهلی، حس ورزی، کینه توزی و عصبیت های قومی روبه رو هستیم. آنان طرح اقتصادی را مطرح کردند که اگر به پیامبر کمک مالی نشود، اصحاب از گرد پیامبر پراکنده خواهند شد. خداوند میفرماید: آنان کسانی اند که میگویند به کسانی که نزد پیامبر خدا اند انفاق مکنید تا پراکنده شوند. حال آنکه گنجینه های آسمان ها و زمین از آن خداست.

3) افک چیست؟ نظر قرآن را درباره آن توضیح دهید.

ماجرای افک تهمت ناروای زنا به یکی از زنان پیامبر بود. خداوند فرمودند که این تهمت شری برای پیامبر نیست بلکه مصلحتی در آن بوده .

4) عملکرد منافقان را در فصوص جریان افک تحلیل کنید.

به یکی از زنان پیامبر تهمت زنا زدند و همین باعث شد که بعضی از مسلمانان نسبت به این شایعه تردید کنند. در نتیجه این ماجرا برخی از مومنان بدگمان شدند.

5) برقی از آثار جریان افک را در جامعه اسلامی از منظر قرآن برشمارید. (4 مورد)

بدگمانی مومنان نسبت به همسران پیامبر _ عذاب سخت از جانب خداوند _ هتک حرمت همسر پیامبر _ هتک حرمت پیامبر.

6) چگونگی رفتار منافقان را در نبرد امزاب به تفصیل شرح دهید.

قبل از وقوع جنگ، وعده پیروزی خدا و رسول را وعده ای بیش نمیدانستند، پس از شنیدن خبر وقوع جنگ، وحشت بسیار سراسر وجودشان را فرا گرفت، به یهودیان روی آورده و هماهنگ با آنان دست به فعالیت علیه مسلمانان زدند و سعی میکردند مسلمانان سست ایمان را جذب خود کنند.

7) تنها غزه ای که علی در آن شرکت نداشت چه بود؟ چرا؟ توطئه منافقان در فصوص جانشینی آن حضرت در مدینه را شرح دهید.

جنگ نبوک، زیرا پیامبر حضرت علی را در مدینه جانشین خود قرار داد تا مراقب تحرکات منافقان در شهر مدینه باشد. منافقان همراه نشدن علی با پیامبر را دستاویز تهمت قرار دادند.

8) آیه «یا ایها الذین آمنوا ما لکم اذا قیل لکم انفروا فی سبیل الله» به کدام واقعه تاریخی اشاره

دارد؟

در ارتباط با جنگ تبوک؛ کودتای خزنده است.

9) از منظر قرآن برفی از بهانه های منافقان برای شرکت نکردن در جنگ تبوک چیست؟

راحت طلبی برخی از مسلمانان، مشقت آمیز و سخت بودن راه، بی ایمانی، تحیر و سرگردانی.

10) توطئه منافقان برای قتل پیامبر در بازگشت از غزوه تبوک را شرح دهید. همچنین محتوای آیه

ناظر به این مسئله را بنویسید.

منافقان به دروغ گفته بودند که سپاهیان روم برای حمله به مسلمانان آماده هستند و برای جنگ با مسلمانان می آیند. زمانی که مسلمانان به تبوک رسیدند خبری از سپاهیان روم نبود و دوازده نفر از منافقان در بازگشت از غزوه تبوک، توطئه قتل پیامبر را برنامه ریزی کردند.

آیه: منافقان بی م دارند از اینکه مبادا سوره ای درباره آنان نازل شود که ایشان را از آنچه در دل هایشان است یعنی توطئه ترور پیامبر خبر دهد. بی تردید خدا آنچه از آن میترسید را آشکار خواهد کرد.

11) عوامل اصلی برای تلف عده ای از منافقان را از شرکت در غزوه تبوک برشمارید. (3 مورد)

راحت طلبی - مشقت آمیز بودن و سختی راه - بی ایمانی.

12) عملکرد منافقان در غزوه تبوک چه بود؟

استهزای خدا و رسول و آیات الهی - مسخره کردن انفاق ناچیز و هدایای مسلمانان در تجهیز سپاه اسلام - طرح توطئه قتل پیامبر در بازگشت از غزوه - راحت طلبی و سستی و دل خوش کردن به دنیا.

13) چگونه بهره گیری منافقان را از ابزار های دینی مانند مسجد علیه دین تبیین کنید.

در صدر اسلام مسجد محلی بود برای اجتماع فرهنگی و سیاسی و اجتماعی مردم و اظهار نظر آنان در محیطی آزاد. اما منافقان همزمان با جنگ تبوک مرکز توطئه ای بنا نهادند تا به اهدافشان برسند. تخریب دین داران و بهره گیری از ابزار های دینی علیه مسلمانان از اهداف اصلی آنان برای تخریب دین اسلام بود. از این رو مسجد ضراری را بنا نهادند تا به اهداف خود برسند ولی پیامبر دستور داد تا مسجد را تخریب کنند.

14) به روایت قرآن مجید، اهداف چهارگانه منافقان از تاسیس مسجد ضرار چه بود؟

زیان رساندن به مسلمانان _ تقویت مبانی کفر و تالش برای بازگرداندن مردم به دوران جاهلیت _ ایجاد دو دستگی در میان صفوف مسلمانان _ ایجاد پایگاه نفاق.

درس چهاردهم : مباحله، حجه‌الوداع و سپاه اسامه

مباحله یا رویارویی با مسیحیت ۲۲۲

زمانی که اسقف نجران دعوت نامه رسول خدا به دین اسلام را دعوت کرد تعدادی از مسیحیان و علمایشان برای بررسی بیشتر درباره دین اسلام به مدینه آمدند و با رسول خدا گفت و گو کردند. یکی از مسائلی که درباره آن مناظره کردند این بود که حضرت عیسی بدون پدر متولد شده است پس پسر خداست. پیامبر در جواب آنها به آیه استناد کرد و گفت که حضرت آدم نیز بدون پدر و مادر به دنیا آمده است و حضرت آدم بیشتر برای این لقب سزاوار است در نتیجه بحث رسول خدا آنها را به مباحله دعوت کرد. در روز مباحله پیامبر با دختر و داماد و فرزند هایشان در مباحله حضور یافت ولی نگرانی آن در مباحله شرکت نکردند و قرار گذاشتند که هر سال مبلغی به عنوان جزیه بپردازند.

حجه‌الوداع و غدیر خم ۲۲۲

حضرت پیامبر علی بن ابیطالب را برادر و خلیفه و جانشین خود معرفی کرد همچنین در بخشی از تعبیر خود فرمودند که امام علی باب علم و هم راه حق است. پس از پایان حجه‌الوداع، و در زمان خروج از مکه آیه سوم سوره مائده بر رسول خدا نازل شد ایشان در منطقه ای به نام غدیر خم آیه تبلیغ را نازل کرد. پیامبر پس از اقامه نماز جماعت در نقطه ای بلند قرار گرفت و خطبه ای خواند و در آخر امام علی را به عنوان جایگزین خویش انتخاب کرد.

تجهیز سپاه اسامه ۲۲۲

در سال هشتم هجری لشکریان مسلمانان در جنگ با رومیان شکست خوردند و تعدادی از سربازان اسلام به شهادت رسیدند. در سال نهم هجرت نیز رسول خدا بعد از دریافت برخی از اطلاعات با سپاهیان مسلمان تا سرزمین تبوک به پیشرفت اما خبری از دشمن نبود. این سوابق و نیز مشاهده موضع خصمانه امپراتوری روم و قدرت نظامی آن سبب نگرانی پیامبر بود. پیامبر پس از بازگشت از حجه‌الوداع، پرچم فرماندهی سپاه را به

اسامه داد و توصیه های الزم نظامی را صادر کرد. پیامبر هنگام دستور بسیج عمومی و اعزام سپاه هیچ بیماری نداشت اما پس از آن دچار تب شد که در نهایت به رحلت آن بزرگوار انجامید.

تلاش های پیامبر برای اعزام سپاه اسامه ماوی نکات مهمی است : به جز علی بن ابیطالب و چند تن از بنی هاشم همه بزرگان مسلمان قریش ریش سفیدان و سران انصار تحت فرماندهی اسامه قرار داشتند و بعضی از آنان فرماندهان جنگ ها و یاران پیامبر بودند - در بسیج این سپاه بزرگ اسلامی فرماندهی سپاه بر عهده جوانی گذاشته شد حال آنکه این سپاه برای پیکار با نیرومند ترین دشمن و به منظور حمله به نقطه حساس فرستاده میشد.

«سوالات ارزشیابی درس چهاردهم»

1) هدف از مباحثه چیست؟ چرا مسیحیان نجران عقب نشینی کردند و تن به مباحثه ندادند؟

مسیحیان از سوی پیامبر به دین اسلام دعوت شدند و در واقع مباحثه نوعی مناظره و گفت و گو میان مسیحیان نجرن و پیامبر برای قانع کردن طرفین در گرویدن به دین خودشان بود. از طرفی مسیحیان نجران برای اثبات ادعای خود (عیسی پسر خدا است) از پیامبر یک روز فرصت خواستند و در نهایت به دلیل حضور یافتن پیامبر با نزدیکان و خانواده خویش از مباحثه با ایشان خودداری کردند چرا که این نوع مباحثه، مباحثه پیامبران است و نشان دهنده صداقت ایشان در ادعای پیامبری است.

2) چرا در جریان مباحثه رسول خدا از میان تمامی فاندان خویش فقط پنج تن را برگزید و اعلام کرد اینان فاندان من اند؟

خداوند در قرآن به وضوح نشان می دهد که منظور خدا و فرستاده اش از خاندان پیامبر و سفارش های قرآنی به رعایت ذوی القربی و محبت به آنان حضرت فاطمه، حسن، حسین و علی ابن ابی طالب است. از طرفی معرفی نزدیکان خود به عنوان خاندان نشان دهنده صداقت پیامبر در امر مباحثه است.

3) جریان حج الوداع را توضیح دهید.

با نزول آیه وجوب حج پیامبر با اعلام قبلی و عمومی به منظور آموزش صحیح حج و مناسک آن ؛ لغو امتیاز های جاهلی و بیجای قریش ؛ تعیین امامت و رهبری پس از خود عازم زیارت خانه خدا شد. در این سفر افراد بسیاری از جمله همسران رسول خدا و حضرت فاطمه همراه ایشان بودند. پیامبر در میان حاجیان در خطبه ای مهم و تاریخی مسائل مهمی را مطرح و درباره آنها توضیحاتی داد.

4) فداد غدیر خم را توضیح دهید.

پس از اتمام حج الوداع و در زمان خروج از مکه آیه ای بر پیامبر نازل شد ایشان به سوی مدینه حرکت کرد و جبرئیل در منطقه ای نزدیکی غدیر خم آیه تبلیغ را بر ایشان نازل کرد. قبل از جدا شدن حاجیان از یکدیگر در غدیر خم رسول خدا دستور توقف داد و پس از اقامه نماز در نقطه ای بلند قرار گرفت و خطبه ای خواند که در آن از نزدیک شدن پایان عمر خود خبر داد و امامت علی ابن ابیطالب را مطرح نموده و همگان به ایشان تبریک گفتند.

5) مهم ترین اقدام پیامبر پس از بازگشت از حج الوداع چه بود؟ شرح دهید.

تشکیل سپاه و دادن پرچم فرماندهی به اسامه جوان و صدور توصیه های نظامی و از وی خواست هرچه سریع تر تا محل شهادت پدرش پیش روی کرده و با رومیان بجنگد.

6) مهم ترین دلیل اصرار پیامبر برای تجهیز و اعزام سپاه اسامه و مکتب آن چه بود؟ ایشان درباره متخلفان از این فرمان چه فرمود؟ کسانی که از همراهی با اسامه سرباز زدند چه بهانه ای داشتند؟

موضع خصمانه امپراطوری روم و قدرت نظامی آن و به ویژه پس از فرار ابوعامر به شام و درخواست حمله به مدینه از قیصر روم از جمله عواملی بود که پیامبر را به تشکیل سپاه واداشت زیرا انتظار داشت دیر یا زود در مقابل سپاه رومیان قرار بگیرد. و همچنین درباره متخلفان این دستور فرمود: خداوند به کسانی که با این سپاه همراه نباشد لعنت کند. همچنین بهانه سرباز زدن از همراهی سپاه جوان بودن اسامه بود.

7) از لحاظ تاریخی پیامبر اسلام در چه مواقع و وقایعی علی را به وصایت و وزارت خویش انتخاب کرد؟

صلح حدیبیه - خروج از احرام در حج الوداع - اعزام سپاه اسامه - ماجرای دوات و قلم.

درس پانزدهم : رحلت رسول الله، سقیفه و استدلال علی درباره جانشینی

نانوشته ای گویا تر از هر نوشته ۹۹۹

یکی از تدابیر مهم رسول الله در روزهای پایانی عمر خویش نگارش وصیت نامه بود تا وصایت و جانشینی علی هرچه بیشتر مستحکم شود. اگرچه این وصیت نامه به ظاهر نوشته نشد اما پیامش به صورت شفاف به آیندگان رسید. می توان گفت رسول خدا وصیت خود را به گونه ای نوشت که نسل بشر و جهانیان در همه عصر ها بتوانند آن را بخوانند و از راهش آگاه شوند. جریان وصیت در برخی از منابع تاریخی خلفا یا حذف شده است یا تحریف.

رحلت فاطمه پیامبران ۹۹۹

رسول خدا صبح روزی که روح از بدن مبارکشان رفت بر بست صبح روز دوشنبه، برای نماز صبح به مسجد آمد و با اشاره دست کسی را که در محراب ایستاده بود به کناری زد و خود نماز جماعت را برگزار کرد. پیامبر اعظم پس از 23 سال دعوت و ابلاغ پیام الهی و پس از فراز و نشیب های بسیار در راه اجرای رسالت خویش، سرانجام در روز دوشنبه 28 صفر سال 11 هجری پس از حدود دو هفته کسالت و بیماری در حالی که سر بر دامن علی علیه السلام داشت به ملکوت اعلا پیوست.

سقیفه بنی ساعده ۹۹۹

وقتی خبر رحلت آخرین فرستاده خدا در میان مسلمانان زمین شد یکی از صحابی مشهور مهاجر چنین گفت که رسول خدا نمرده است و بی وقفه مردم را بیم می داد. چند تن از مهاجرین پس از شنیدن خبر اجتماع عدهای از انصار جنازه پیامبر را رها کرده و خود را به سقیفه رساندند. حاضران در سقیفه با نادیده گرفتن گفتار پیامبر درباره تعیین علی به عنوان خلیفه پس از خود مدعی بودند که خودشان جانشین پیامبر را انتخاب کنند. در این اجتماع مهاجرین سه مولفه اساسی را به عنوان معیار شایستگی برای خلافت مطرح کردند :
(1) قریشی بودن، (2) سبقت در اسلام، (3) نسبت با رسول خدا.

استدلال امام علی درباره جانشینی خود در نهج البلاغه ۹۹۹

امام علی در رد استدلال انصار که در سقیفه درباره خلافت گفتند و همچنین در رد سخنان یکی از مهاجران که استدلال کرد که شاخه هایی از درخت رسالت اند، سخنانی دارد. امام فرمودند که اگر استدلال به خویشاوندی پیامبر خدا سبب شایستگی خلافت و زمامداری باشد قرابت و خویشاوندی من بسیار بیشتر از آنان است.

امام علی به سه اصل استدلال داشت : استدلال به وصیت و نص رسول خدا و اینکه ایشان حق خلافت پس از خود را برای وی مشخص ساخت. _ استدلال به اینکه تنها علی شایسته خلافت پس از رسول خداست. _ اشاره به روابط خویشاوندی و نسبی با حضرت محمد.

دلایل صرف نظر کردن امام علی از گرفتن مق فویش : بیم از بازگشت کفر و بت پرستی در پی اختلافات درونی امت اسلامی و ارتداد مردم. _ حفظ اسلام و دستاوردهای پیامبر خدا. _ خطر دشمنان خارجی. _ نداشتن یاران وفادار جز تعدادی اندک.

1) هدف اصلی برخی از صحابه که مانع نگارش وصیت نامه رسول الله شدند چه بود؟

هدف رسول خدا از نوشتن وصیت نامه ادامه اقدامات پیشین به منظور معرفی امام علی برای جانشینی و جلوگیری از بلا تکلیفی مسلمانان بود بنابراین برخی صحابه به آنچه می خواست رخ دهد پی برده بودند به همین علت مانع نگارش وصیت نامه شدند.

2) به نظر شما با توجه به اهمیت وصیت نامه چرا رسول خدا بر نگارش آن اصرار نورزید؟

با وجود اختلافات رسول خدا میدانست که اگر مطلبی هم نوشته شود بی اثر خواهد بود و برای وصیت خود حدیث ثقلین را نقل کرد که ارج این نامه نانوشته کمتر از نگارش آن نبود و پیام خود را در دل تاریخ بر جای گذاشت.

3) یوم الفمیس به کدام جریان تاریخی اشاره دارد؟ توضیح دهید.

منظور از یوم الفمیس روز پنجشنبه هار روز پیش از ارتحال رسول خدا است درحالی که ایشان در بستر بیماری بودند و فرمان به اوردم کاغذی دادند تا وصیت نامه خود را بنویسند اما بزرگان مهاجر اجازه ی این عمل را نداده و به پیامبر هزیان گویی را نسبت دادند.

4) چراپی (ملت رسول خدا و) از انکار آن از سوی برخی مهاجر پیست؟ این انکار تا چه مدت ادامه داشت؟

علت رحلت پیامبر بیماری و کسالت ایشان بود پیامبر در هنگام صدور فرمان تشکیل سپاه در صحت و سلامت بود اما پس از صدور این فرمان دچار تب شده و در بستر بیماری بود و پس از 23 سال دعوت و ابلاغ پیام الهی و دو هفته کسالت به ملکوت اعلی پیوست (علت رحلت ایشان بیماری بود). پس از انتشار خبر رحلت پیامبر گروهی از مهاجر رحلت ایشان را تکذیب کردند چرا که در مراسم کفن و دفن شرکت نکردند و در حال انتخاب جانشین برای ایشان بودند و این انکار تا زمانی که ابوبکر بن ابی قحافه و آیه ای که مبنی بر رحلت پیامبر بود را قرائت کرد.

5) ابعاد گوناگون جریان سقیفه بنی ساعده را بنویسید.

در جریان سقیفه گفتار پیامبر مبنی بر جانشینی حضرت علی را نادیده گرفتند. همچنین تصنیف آنها بر این بود که خود خلیفه بعد از پیامبر را انتخاب کنند. بحث صحابه بر سر جانشینی رسول خدا زمانی صورت گرفته بود که پیکر ایشان هنوز دفن نشده بود و بسیاری از بزرگان از جمله بنی هاشم مشغول تجهیز پیکر آن حضرت بودند.

6) به نظر شما با توجه به منزلت انصار نزد پیامبر و از جان گذشتگی های آنان چه امری باعث شد برقی از آنان سریع تر از سایرین برای دستیابی به حکومت در سقیفه جمع شوند؟

زیرا بزرگان بسیاری از قبایل امامت علی را پس از پیامبر نپذیرفته بودند و به همین دلیل مانع وصیت نوشتن پیامبر شدند در چنین وضعی انصار نیز با دیدن این شرایط برای دستیابی به حکومت داوطلب شدند اما به دلیل؛ اختلاف دیرینه میان اوس و خزرج؛ حسادت به سعد ابن عباده؛ امتیاز طلبی ها مانع از یکپارچگی انصار در تصمیم شد.

7) شافصه های جانشینی پیامبر در گفتمان سقیفه چه بود؟ و چه اندازه از اعتبار لازم برخوردار بود؟

مهاجرین حاضر در جمع سقیفه سه مولفه اساسی را به عنوان شایستگی برای خالفت مطرح کردند: قریشی بودن - سبقت در اسلام - نسبت با رسول خدا. سپس تاکید کردند که عرب زیر بار غیر قریش نخواهد رفت.

8) پس از رحلت رسول خدا و غصب خلافت علل و انگیزه های سکوت و شکیبایی مضرت علی چه بود؟ (3 مورد)

نداشتن یاران وفادار، مصمم و خطر پذیر جز تعدادی اندک - حفظ اسلام و دستاورد های پیامبر خدا - هراس از ایجاد تفرقه میان مسلمانان و ریخته شدن خون آنان.

9) علی در رد استدلال انصار و برقی از مهاجر حاضر در سقیفه چه فرمود؟

آن حضرت درباره انصار سفارش کرد و فرمود: اگر زمام داری حکومت در آنان بود سفارش کردن درباره آنها معنایی نداشت. و همچنین در رد سخنان مهاجر فرمود: اگر استدلال به خویشاوندی پیامبر خدا سبب شایستگی خلافت باشد قرابت و خویشاوندی من بسیار بیشتر از آنان است.

10) چه اصولی در نهج البلاغه از حضرت علی درباره خلافت و جانشینی پس از حضرت رسول آمده است؟ توضیح دهید.

علی درباره جانشینی خود پس از رسول خدا به سه اصل استدلال داشته اند: استدلال به وصیت و نص رسول خدا و اینکه حق ایشان خلافت پس از خود را برای وی مشخص ساخته است _ استدلال به اینکه تنها علی شایسته خلافت پس از رسول خداست _ اشاره به روابط خویشاوندی و نسبی با حضرت محمد.

درس شانزدهم: جهانی بودن اسلام و عوامل گسترش آن

داعیه جهانی اسلام ۱۹۹۹

پیامبران الهی هر یک در زمان خود و مطابق با شرایط موجود از جانب خدا به رسالت برانگیخته شده اند و اسلام آخرین و کامل ترین دین آسمانی است و به منظور هدایت تمام بشریت در تمام زمان ها و مکان ها نازل شده است. اسلام به نژاد و قبیله و منطقه یا زمان خاصی تعلق ندارد بلکه همه مردم جهان در هر کجا که باشند و در هر زمان مخاطب آن هستند.

* **جهانی بودن رسالت از منظر قرآن:** از آرمان های بزرگ اسلام این است که مجموعه بشریت را زیر پرچم حکومت واحدی گرد آورد.

* **جهانی بودن رسالت از منظر شواهد تاریخی:** شواهد معتبری در سیره نبوی وجود دارد که از نظر تاریخی جهانی بودن اسلام را اثبات میکند.

عوامل موفقیت و گسترش اسلام ۱۹۹۹

1) نقش محیط و زمینه ها و بسترهای موجود در شبه جزیره:

* **وضعیت سیاسی و اجتماعی و عقیدتی:** ملوک الطوائفی بودن _ زندگی قبیله ای و پیروی از رئیس قبیله _ نبود سلطه ی خارجی.

* **ویژگی ها و خصوصیات ساکنان شبه جزیره:** سخت کوشی _ آشنایی با جنگاوری _ شجاعت، قناعت _ بخشندگی و مهمان نوازی؛ پاره ای از مهمترین خصلت های اعراب بود که پیامبر برای گسترش اسلام آنها را بکار گرفت.

* **موقعیت و جایگاه مکه** : مرکزیت تجاری مکه، تقدس کعبه و امن بودن حرم الهی

2) **موقعیت اجتماعی :**

در موقعیت و جایگاه مدینه : اختلافات قبیله ای - پیشگویی عالمان یهود - افکار توحیدی شماری از ساکنان یثرب - پیمان نامه عمومی میان مسلمانان و یهودیان و مشرکان مدینه.

نقش قرآن کریم در گسترش اسلام :

اعتراف به جاذبه های قرآن - فرا بشری دانستن پیامهای الهی - نقض قانون ممنوعیت شنیدن قرآن از سوی وضع کنندگان.

«سوالات ارزشیابی درس شانزدهم»

1) **آیه «قل یا ایها الناس انی رسول الیکم جمیعا» چگونه بر داعیه جهانی (سالت مضرت رسول)**

اشاره میکند؟

اسلام آخرین و کامل ترین دین آسمانی است و به منظور هدایت تمام بشریت در تمام زمان و مکان ها نازل شده است. یکی از اساسی ترین ویژگی های دین اسلام و لازمه خاتم بودن دین اسلام نیز این است که جهانی و جاودانه باشد. پیامبران الهی هر یک در زمان خود مطابق با شرایط موجود از جانب خدا به رسالت برانگیخته شده اند.

2) **برفی از آیاتی را که بر (سالت جهانی رسول الله دلالت دارند بیان کنید.**

قل یا ایها الناس انی رسول الله الیکم جمیعا الذی له ملک السماوات و الارض.
و ما ارسلناک الکاف للناس بشیرا و نذیرا و لکن اکثر الناس لایعلمون.

(3) برخی از شواهد تاریخی را مبنی بر جهانی بودن رسالت رسول الله بنویسید.

هشت سال قبل از تشکیل حکومت نبوی پیامبر در دو نوبت عده ای از مسلمانان را به حبشه فرستاد تا ضمن رهایی مسلمانان بی پناه از شکنجه و آزار پایگاهی مطمئن و نیرومند در خارج از محدوده مکه برای آنان بیابد. همچنین از بزرگ ترین برنامه های پیامبر برقراری روابط بین المللی فرستادن نامه و سفیر به مناطق اطراف عربستان بود.

(4) توصیف، تملیل و اثبات جهانی بودن اسلام از منظر قرآن چگونه امکان پذیر است؟ شرح دهید.

بنا بر آیات قرآن اسلام از همان ابتدا داعیه جهانی داشته است و خود را در حصار تنگ نژادی قومی و زبانی محصور نکرده است به عبارت بهتر اسلام رسالتی جهانی را ترویج و تبلیغ میکند. در برخی آیات نشان میدهد که هدف نهایی اسلام از همان سالهای نخست بعثت جهان شمولی و حاکمیت در جهان است.

(5) عوامل گسترش اسلام را برشمارید و به دلفواه یکی را توضیح دهید.

عوامل: نقش محیط و زمینه ها و بستر های موجود در شبه جزیره - سیره و سنت رسول الله - نقش قرآن کریم در گسترش اسلام.

سیره و سنت رسول الله: یکی از عوامل گسترش سریع اسلام اخلاق نیکوی پیامبر در ابعاد گوناگون آن بوده است روش رفتاری پیامبر چنان به کمال رسیده بود که خداوند از آن با خوی والا یاد میکند.

(6) وضعیت سیاسی، اجتماعی و عقیدتی شبه جزیره چگونه در گسترش اسلام تاثیر گذاشت؟ توضیح دهید.

مناسبات ویژه اجتماعی و سیاسی در میان مردم شبه جزیره به ویژه مردم مکه ناخواسته محیط را برای توسعه اسلام آماده میکرد از جمله این مناسبات میتوان به ملوک الطوائفی؛ زندگی قبیله ای و پیروی از رئیس قبیله؛ سخت کوشی؛ توانایی و تحمل سختی ها؛ آشنایی با جنگ و جنگ آوری؛ شجاعت و شهامت در میداين جنگ؛ مهمان نوازی؛ و بخشندگی از مهم ترین خصایل اعراب بود که پیامبر با تدبیر خود از ان در دوران رسالت بکار گرفت.

(7) آیا ویژگی و خصوصیات اعراب ساکن در جزیره در گسترش جغرافیای اسلامی تاثیر گذار بود؟

بله؛ برای نمونه مهمان نوازی اعراب سبب شد که هنگام مهاجرت مسلمانان مکه به یثرب یثربیان با وجود ناتوانی اقتصادی مهاجران را با آغوش باز در منازل خود پذیرا شوند.

8) نقش شهر مکه و موقعیت و جایگاه کعبه در گسترش اسلام چه بود؟ توضیح دهید.

مکه به دلیل مرکزیت تجاری و تقدس کعبه و امن بودن حرم الهی و همچنین موقعیت جغرافیایی در گسترش اسلام تاثیر گذار بود .

9) آیا موقعیت و جایگاه مدینه در گسترش اسلام تاثیر گذار بود؟ شرح دهید.

شهر مدینه سهم بسیاری در گسترش اسلام داشت و دلایل اهمیت آن عبارت است از: اختلافات قبیله ای ؛ پیشگویی عالمان یهود ؛ افکار توحیدی شماری از ساکنان یثرب ؛ پیمان نامه عمومی میان مسلمان و یهودیان و مشرکان مدینه.

10) ویژگی های شخصیتی پیامبر خدا را قبل از بعثت و نقش آن را در گسترش دعوت تومیدی تبیین کنید.

ایشان از ابتدای جوانی به اخلاق نیکو شهرت داشت _ در امانت داری و حفظ حقوق مردمان بی نظیر بود و به محمد امین شهرت داشت _ پس از بعثت نیز از خیانت ورزی ها به دور بود و در میان مردم مدینه داوری میکرد _ دارای شرم و حیا _ شخصیتی بسیار متین کرامت طبع و رافت و مهربانی نسبت به اهل ایمان _ و.. از جمله ویژگی ها و خصوصیات ایشان است همچنین از تکلف و تصنع ظاهری پرهیز میکرد.

11) نقش سیره و سنت پیامبر و تاثیر آن در گسترش اسلام چه بود؟ توضیح دهید.

منظور از سیره پیامبر رفتار و گفتار ایشان است قران و تاریخ اسلام به وضوح تایید می کند که یکی از عوامل گسترش سریع اسلام اخلاق نیکوی پیامبر در ابعاد گوناگون بود. روش رفتاری پیامبر چنان به کمال رسیده بود که خداوند از آن با عبارت خوی والا یاد میکند.

12) برفی از تدابیر رسول خدا را که در گسترش اسلام نقش داشت نام ببرید.

هجرت مسلمانان به حبشه و یثرب _ پیمان برادری میان مسلمانان در مکه و مدینه _ تغییر از بیت المقدس به کعبه _ دیدار با هیئت های نمایندگی معاهده با دیگران _ سیاست های تالیفی _ صلح حدیبیه _ فتح مکه _ نامه به پادشاهان مقامات مذهبی و سران قبایل بزرگ _ سیاست تبلیغی همراه با مدارا و ملایمت و پرهیز از خشونت و اجبار.

13) سیاست تبلیغی (رسول الله چه تاثیری در گسترش اسلام گذاشت؟ توضیح دهید.

رسول خدا با مشرکان و یهودیان و مسیحیان پیمان صلح و همزیستی بسته که این پیمان به مسلمانان فرصت کافی برای پرداختن به خود و همچنین فرصت مناسب برای تبلیغ اسلام و دعوت ایشان فراهم کرد همچنین برای دعوت همه قبایل و سرزمین ها احکام الهی را برای آنان بیان کرده و اسلام را به آنان عرضه داشته است و نمایندگانی از سوی خود به آن سرزمین ها میفرستاد.

14) به نظر شما چگونه میتوان سبک زندگی (رسول خدا را در زندگی امروزی مسلمانان کاربردی کرد؟

با دوری از تجمل گرایی و زیستن به سادگی و بدون تکلف، مهربانی مومن با خانواده و فرزندان خود و بطور کلی با الگو قرار دادن اخلاق و سیره پیامبر به عنوان بهترین الگو برای رسیدن به کمال در اخلاق و سبک زندگی.

15) قرآن کریم چه تاثیری در گسترش اسلام داشته است؟ آیا در دوره معاصر نیز قرآن تاثیر گذار است؟ شرح دهید.

علت اصلی گسترش اسلام دولت قرآن کریم است. همچنین شیوه تدریجی نزول قرآن نقش عمده ای در پیشرفت سریع اسلام داشت. با توجه به جهت گیری نخستین آیاتی که در مکه بر رسول خدا نازل شد میتوان به تاثیر گذاری قرآن بر مردم پی برد. به دلیل فراگیری بودن آیات قرآن و اینکه کتابی جاودانه است میتوان در روزگاران آینده نیز از آن تاثیر گرفت با تفسیر و تدبر عمیق در قرآن به این تاثیرات دست یافت.

16) هماهنگی قرآن با عقل و فطرت آدمیان چه تاثیری در جذب و گسترش اسلام دارد؟

هماهنگی قرآن با فطرت آدمی و عقل بشری از ارکان جاودانگی قرآن است قرآن کریم یادآوری و تذکره ای برای فطرت همه ی انسان ها است. قرآن کتاب هدایت انسان ها است همچنین بخشی از رهنمود های قرآن برای پرورش عقل و تفکر انسان است.

امیدوارم برایتان مفید واقع شده باشد..

پایان

Jozvebama.ir

بزه باما

دانلود جزوات، نمونه سوالات
و پروپوننت‌های دانشگاهی

Jozvebama.ir

